

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

SAADAT HASAN MANTU'NUN GÖÇ ÖYKÜLERİNDE
TRAVMATİK GEÇMİŞİN YAZINSAL KURGULANIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Gülfem AKYILDIZ

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

SAADAT HASAN MANTU'NUN GÖÇ ÖYKÜLERİNDE
TRAVMATİK GEÇMİŞİN YAZINSAL KURGULANIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Gülfem AKYILDIZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Aykut KİŞMİR

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

SAADAT HASAN MANTU'NUN GÖÇ ÖYKÜLERİNDE
TRAVMATİK GEÇMİŞİN YAZINSAL KURGULANIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülfem AKYILDIZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Aykut KİŞMİR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Aykut KİŞMİR

Doç. Dr. Davut ŞAHBAZ

Dr. Öğr. Üyesi Gülfem KURT

Tez Sınavı Tarihi: 11/06/2024

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Aykut KİŞMİR danışmanlığında hazırladığım “**SAADAT HASAN MANTU’NUN GÖÇ ÖYKÜLERİNDE TRAVMATİK GEÇMİŞİN YAZINSAL KURGULANIŞI**” (Ankara, 2024) ” adlı **YÜKSEK LİSANS** tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 11/06/2024

Gülfem AKYILDIZ

ÖNSÖZ

Saadat Hasan Mantu'nun göç öykülerinde travmatik geçmişin yazınsal kurgulanışını ele alan bu çalışma, Urdu Edebiyatı'nda öykücülük, Hint Yarımadasının bölünmesinin Saadat Hasan Mantu'nun öykülerine yansımaları Mantu'nun siyasi ve felsefi yönü ele alınarak analiz edilmiştir. Pakistan toplumundaki yaşanan travmatik ve siyasi olayların yanı sıra Urdu Edebiyatı'nda öykücülük öncesi dönemler de incelenmeye çalışılmış ve bu temelden hareketle öykü türü incelenmiştir.

Tez konumun seçiminde, yazım aşamasında çalışmama destek veren ve bu çalışmayı hazırlarken karşılaştığım zorlukları çözüme ulaştırmada hiçbir desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Aykut KİŞMİR'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca beni her zaman destekleyen aileme de teşekkür ederim.

Gülfem AKYILDIZ

Ankara, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

URDU EDEBİYATINDA ÖYKÜ

1.1. Urdu Edebiyatı'nda Öykünün Yeri ve Tanımı	11
1.2. Öykücülük Öncesi Edebiyat Ortamı	16

II. BÖLÜM

SAADAT HASAN MANTU

2.1. Saadat Hasan Mantu'nun Hayatı.....	22
2.2. Saadat Hasan Mantu'nun Edebiyat Anlayışı.....	23
2.3. Saadat Hasan Mantu'nun Öykü Kitapları	26
2.4. Saadat Hasan Mantu'nun Türkçeye Çevrilmiş Hikayeleri.....	27
2.5. Saadat Hasan Mantu'nun Sanat Anlayışı	27
2.6. Saadat Hasan Mantu'nun Felsefi Yönü.....	29
2.7. Saadat Hasan Mantu'nun Hikayelerinde Cinsellik Teması.....	30
2.8. Saadat Hasan Mantu ve Bölünme	31

III. BÖLÜM

SAADAT HASAN MANTU VE TRAVMA

3.1. Travma	35
3.2. Travma ve Edebiyat	36
3.3. Örnek Hikayeleri Işığında Saadat Hasan Mantu ve Travma.....	37
3.3.1. Toba Tek Singh.....	37
3.3.2. Thanda Goşt.....	43
3.3.3. Khul Do.....	47

SONUÇ.....	52
KAYNAKÇA	57
ÖZET	60
ABSTRACT	61

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Saadat Hasan Mantu'nun Öykü Kitapları.....	26
Tablo 2. Saadat Hasan Mantu'nun Türkçeye Çevrilmiş Hikayeleri.....	27
Tablo 3. Bir Olayın Travma Yaratıp Yaratmamasına Yönelik Özellikler.....	35

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e	: Adı geçen eser
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
C.	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
FAST	: Foundation for Advancement of Science and Technology
IT	: Information Technology
PR	: Public Relations
Prof.	: Profesör
PTSB	: Post Traumatic Stress Breakup
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

Hint-Avrupa Dil ailesi içinde yer alan Urdu dili, Müslümanların Hindistan'a gelmelerinden sonra, yerli halkla aralarında toplumsal ve sosyal gereksinimlerini karşılamak ve iletişim kurabilmek için Arapça, Farsça ve birçok yerli dili harmanlayarak ortaya koydukları bir dildir (Özcan, 2012:26). Eski Türkçe'de *ordo/ordu* kelimesinden gelen Urdu, "ordugah", "askeri kamp" anlamına gelir (Nişanyan, 2002:332). Bugün Urdu olarak adlandırılan bu dilin Hint Yarımadası'nın en eski yerli dili Prakrit'ten doğduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. Prakrit asırlarca çeşitli unsurlardan etkilenmiş bu unsurlar gelişerek yeni bir kalıp hazırlanmıştır (Bulgur, 2019:7). Hint Yarımadası'na dışarıdan göç eden pek çok kavim kendi dilini de beraberinde getirmiştir. Bu diller buranın eski yerli dili Prakrit üzerinde etkili olmuştur. Yarımada'ya gelen ilk kavim Ariler olmuştur. Ariler dilleri olan Sanskrit dilini beraberinde getirmişlerdir. Prakrit sadece Sanskrit ile kaynaşmamış aynı zamanda Budhizm'in geniş tebliğine paralel olarak İran, Afganistan, Beluçistan ve diğer ülkelerin dilleriyle de özümşenip, harmanlanmıştır. (Bulgur, 2019:7). Başlangıçta bu geniş irtibata Urdu Dilinin hazırlık dönemi denebilir. Çünkü bu ilk etkileşimle yerli dil Prakrit'e diğer dillerden sözcükler girmeye başlamıştır (Farani, 1953: 65-66).

Müslümanlar, Hint Yarımadası'na geldiklerinde sırasıyla Arapça, Farsça ve Türkçe'yi konuşma ve yazı dili olarak kullanmışlardır. İktidarı ele geçirdikten sonra Farsça resmi dil olmuştur. Müslümanlar da Ariler gibi Yarımada'yı vatanları yapmışlar ve bu etkilerle birlikte dil gelişmeye devam etmiştir (Calibi, 1987:2-9). 8.yy'da Arapça, Farsça ve Türkçe'ye ait sözcükler Urdu Diline dahil oldukça dilin ifade gücü daha da artmıştır. Bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde Müslümanların yarımadaya gelişleriyle sadece din, sanat, edebiyat ve felsefe İslami unsurları kabul etmekle kalmamış aynı zamanda da bizzat Hint Medeniyetinin ruhunda da değişiklikler

olmuştur. Özetle, Müslümanlar hayatın her alanını etkilemekle kalmamışlar, buna karşılık olarak yeni bir dil karışımı da ortaya çıkmıştır (Calibi, 1987:10).

Dil, bir toplumun kültürünün aynasıdır. Toplumların uygarlık ve egemenlik düzeyleriyle dillerinin gelişmişliği arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Kültürde üstün olan uluslar dillerinde de üstün olmuşlardır (Kaya, 2005:17). Bu üstünlük ve karışım sayesinde de, yarımada da konuşulan dilin kelime haznesinde bir artış olmuş, ifade ve söylem tarzı etkilenmiş, düzenlemelerde yenilikler meydana gelmiş, yavaş yavaş bu dilin şekli yeni bir hal almaya başlamıştır. İşte bu yeni tarz, özgün bir şekil kazanarak dile “Urdu” adının verilmesine sebep olmuştur (Bulgur, 2019:9). Urdu Dilinde Hint Yarımadası’nın her eyalet ve yöresindeki dillere ait sözcükler bulmak mümkündür.

Dil ile kültür ilişkisi bağlamında ele alınacak olursa Urdu Dili’nin Müslümanlarla birlikte ulaştığı yerlerdeki bölgesel etkileri benimseyerek ortaya çıktığı kabul edilebilir bir gerçektir. Bunun bir şekli, Sindh ve Multan’da oluşmuş, daha sonra bu lisani süreç Serhad ve Pencab’da tezahür etmiş, buradan takriben 200 yıl sonra Delhi’ye ulaşmış ve buradaki dilleri içine alarak bütün Hint Yarımadası’na yayılmıştır (Bulgur, 2019:9). Guccerat’ta bu dile Gucri veya Guccerati denilmiş, Dakan’da Dakani ismiyle anılmıştır. Emir Hüsrev buna Hindi veya Hindvi demiştir ve bazıları da ona Lahori veya Dehlevi adını vermiştir (Farani, 1953:66-68). Ancak bu isimlendirmeler Urdu Dili başlangıç ve özü noktasında bizi yanılgıya düşürmemeli. Bu dil (Urdu Dili) bugün de aynı adlarla yukarıdaki dillerden farklı bir dildir. Çünkü bu isim Prakrit’in farklı lehçelerinden oluşan dile verilen isimdir ve Müslümanlar bu dili kendi alfabe ve kelimeleri ile yazıya geçirmişlerdir (Bulgur, 2019:9). Aslında Hinduların konuştukları diğer bütün lehçeler, sürekli yerli alfabe Devenagari ile yazılmıştır (Ahmed, 1990:374-375).

Urdu Dili farklı dillerin bir araya gelmesiyle oluştuğundan ötürü bu karışık dile, yine bu zengin dil olması sebebiyle Ordu (Urdu) adı verilmiştir. Bazı araştırmacılar ise Urdu dilinin Türk ve İranlı askerlerin geliş gidişi ve alışverişleriyle başladığını ileri sürmektedirler. Hindu dil bilimcilere göre Urdu kelimesi eski İran hükümdarı Erdebil'in adından türemiştir (Bulgur, 2019:10). Ancak en yaygın görüş şöyledir: Ekber döneminde padişahın askerlerine veya sultanın karargahına “Urdu-yi Mualla” denilmeye başlanmıştır. Sultanın karargahının bulunduğu çarşıya da ordu pazarı (Urdu Bazar) denilirdi. İşte burada Urdu-yi Mualla veya Urdu Bazar'da konuşulan dile de yine buraya kıyasla “Zeban-i Urdu” denilmiştir. Zamanla Zeban-i Urdu yerine sadece “Urdu” kelimesi söylenir olmuştur. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere ordu veya pazara kıyasla bu dilin adı Urdu olmuştur. Ancak bu isim dilin çıkmasından çok sonra verilmiştir (Bulgur, 2019:10). Bu dile Hindi, Rihte (Saksina, 1929:32), Urdu-i Mualla, Urdu-i Şah Cihani, Hindustani (Nedvi, 1987:36), Muriz, Langua Industani de denilmekteydi (Farani, 1953: 69-71). Her halükarda bu kelime ordunun dili anlamında ilk olarak 18. yüzyılın ortalarında kullanılmıştır (Ahmed, 1990:374).

Buradan hareketle Urdu edebiyatının tarihine bakıldığında bu edebiyatın Hindistan tarihinin dönüm noktası olan 1857 yılından sonra modernleşme yolunda ilk adımların atıldığı görülür. 19.yüzyılda İngilizler, Hint toplumuna ekonomik, sosyal ve siyasal yönden hakimiyet kurma çalışmalarına girişmiş ve alt kıta üzerinde emperyalist düşüncelerini uygulamaya başlamışlardır. 1857 yılına gelinceye kadar İngilizler adına Hindistan'da ekonomik ve siyasi işleri yürütmekle görevli bulunan “Doğu Hindistan Şirketi” faaliyet göstermiştir. Bu şirket, misyonerlik faaliyetlerini bölgede yaygın olarak devam etmiştir.

1800 yılında Urdu Edebiyatı'nı temelden etkileyecek olan ve Modern Urdu Edebiyatı'nın başlamasına vesile olacak “Fort William College” kurulur. Bu kolejin kurulma amacı şirketin İngiliz memurlarına Hindistan'da konuşulan diller ile

Hindistan'ın kültür ve medeniyetini öğretmektir. Öte yandan bu kolej, İngilizlerin dinî ve siyasi amaçlarını hayata geçirebilecekleri uygun bir yer olarak da düşünülmüştür. Fort William Kolej'de yerli dilleri ön plana çıkaran Batı tarzında bir eğitim ve öğretim programı uygulanmıştır. Böylelikle yerli diller ile Farsça ve Arapça bağımsız bölümler halinde birbirlerinden ayrılmışlardır. Bunun sonucunda da Hindu-Müslüman ayrımında ilk tohumlar atılmış olur. Kolejin müdürü Dr. John Gilchrist, görevde bulunduğu süre boyunca Urdu Diline büyük emek ve hizmetler vermiştir. Ülkenin dört bir yanındaki Müslüman ve Hindu yazarları bir araya toplamıştır. Bu kolejdeki yazarların meydana getirdikleri eserler, Urdu Edebiyatının çağdaş bir edebiyat olma yoluna girmesini sağlamıştır.

Fort William College'da Arapça, Farsça, Sanskrit ve Urdu dillerinden oluşan Doğu Dilleri Bölümü bulunmaktaydı. Kolej uzun yıllar boyunca tercümelemlerle hizmetine devam etmiştir. Bu süreç içerisinde on sekiz yazar elli kitap tercüme etmiştir. Fort William College'da yapılan ilmî çalışmalar dışında da Urdu nesrini geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar İngiliz şirketinin ve hükümetinin idaresi dışında gelişmiştir. Kolejin dışında kalan yazarlar olumsuz şartlara rağmen 18.yüzyılın ortası ile 19.yüzyılın başlarında Urdu nesrinin gelişiminde pay sahibi olmaya çalışmışlardır (Kadri, 1938:150). Bugün, Urdu Edebiyat Tarihi'nde Delhi College ya da Kadim Delhi College adıyla anılan kolejler de bu dönemde açıldı. Urdu Edebiyatı Sir Seyyid Ahmed Han liderliğinde başlatılan Aligarh Hareketi ile bir reform ortamı içerisine girmiş ve Batı'daki gelişimlere ayak uydurmuştur. Bölge tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen 1857 Bağımsızlık Savaşı yaşanmış ve Hint toplumu kendini bir uyanış içerisinde bulmuştur.

Sir Seyyid Ahmed Han, British Indian Association Aligarh adıyla reform hareketlerinin başlamasına vesile olan bir dernek kurdu. Bu dernek ilk Hindu-Müslüman organizasyonu idi. Birçok destekçisi olan Sir Seyyid Ahmed Han sayesinde

olduça önemli bir değişim ve gelişim ortamına giren sosyal yaşam ve edebiyat da buna eş değer olarak gelişti. Aligarh hareketi edebiyata yeni yazın türlerinin girmesini sağlamıştır. Öykü türüne öncülük eden roman, bu dönemde Batı edebiyatlarının da etkisiyle ve toplumun içinde bulunduğu ortamdaki değişiklikler doğrultusunda ilk örneklerini vermeye başlamıştır.

Ahmed Han'ın eğitim çalışmalarına yardımcı olan arkadaşları da Urdu nesrine ve diline en az onun kadar katkıları olmuş kişilerdi. Örneğin, bunlardan Dipti Nezir Ahmed roman türünün temelini atmış, Nezir Ekber Abadi halk şiirine katkıda bulunmuş, İsmail Mirthi çocuklara yönelik eğitici yazılar yazmış, Azat ve Hali yeni bir şiir anlayışının temelini atmışlardır ve Batı'nın etkisiyle Urdu Edebiyatında modern nazmın başlamasını sağlamışlardır (Özcan, 2001:27).

Aligarh Hareketi temel olarak bir reform hareketiydi ve bu edebiyatı da içeriyordu. Toplumun bilinçlendirme, yeniliklere açık bir yapı oluşturma temel amaç olarak hedeflenmişti. Bu akımla birlikte Urdu Edebiyatına giren yeni edebiyat türleri vardı ve ilerleyen süreçte Batı edebiyatının da etkisiyle çağdaş yazın türleri Urdu Edebiyatına girmeye devam etti.

1930'lu yıllar Hindistan'da yeni bir dönemin başlangıcıdır. Artık bölgede özgürlük hareketleri başlamış, Congress ve All India Muslim League'in kuruluşlarıyla siyasi mecrada yoğun bir canlılık meydana gelmişti. Hint Topluluğunun genelini olduğu kadar tek tek bireyleri de etkisi altına alan bu hareketler öykü alanında da içinde buldukları kötü şartlara isyan eden ve kurtuluş çareleri arayan, modern tarzda yetişmiş yeni düşüncelere sahip genç bir yazar kuşağının şekillenmesine neden oldu. Bu genç yazarların bazıları toplumun sosyal yaralarına değinmiş bazıları da Karl Marx'ın fikirleriyle o günlerde dünyada yayılma eğilimi gösteren komünist düşünce sistemini öykülerine yansıtmaya mücadelesi içine girmişlerdir.

1947’de Hint Yarımadası’nın bölünmesine ve iki bağımsız devlet kurulması sonucunda, göç etmek zorunda kalan ve birbirlerinden ayrılan insanların duygularını genelde gazel ve hikayeler dile getirmiştir. Bu hikayelerin konusu bölünme ve bölünmeyle meydana gelen olaylar ve göç teşkil etmekteydi. Hem Hintli hem Pakistanlı yazarlar bu konuyu hikayelerinde kullanmışlardır. Bu dönemin hikayelerin son derece dertli ve acılıdır. Bu dönemlerde eser veren ancak İlerici Hareket’in takipçileri arasında yer almayan öykü yazarları da vardır. Bunlar arasında en önde gelen isim Saadat Hasan Mantu’dur. Urdu öykücülüğünde psikolojik çözümlere en fazla yönelen ve eserlerinde bu unsurlara yer veren yazardır. Özellikle Urdu Dilinde “Tavaif” denilen hayat kadınlarının yaşamlarından kesitleri, ahlak yoksunluğunu ve cinsi şiddeti öykülerinde işlemiştir. “*Niya Kanun*” (*Yeni Kanun,1938*), “*Kholdo*” (*Açın,1948*), “*Thanda Goşt*” (*Soğuk Et.1950*) gibi öyküleri bu düşüncelerinin aynası gibidir (Toker, 2000:5).

Saaadat Hasan Mantu o dönemin en ünlü hikaye yazarlarından. Onu bu denli ünlü kılan şeylerin başında ise hikayelerinde cinsellik teması işlemesi gelmektedir. Mantu, hikayelerinde cinsellik temasını öyle abartarak anlatmıştır ki, o dönemde cinsel yönden özgür olmayan alt tebanın duygularının tercümanı olarak, bu alanda kendine yer edinmiştir. Mantu ve onun bu tür eserleri büyük yankı uyandırmıştır. Onun bu konuları büyük bir cesaret ve açık sözlülükle işlediği yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bu cesaret ve açık sözlülük, onun bazı hikayelerinde müstehcenlik derecesine kadar ulaşmıştır. Kuşkusuz onun hikayelerinde son derece ince gönderme ve mizah unsurları bulunmaktadır. Bazıları, Mantu’nun bu şekilde toplumun çürümeye yüz tutmuş unsurlarını dile getirdiğini söylemektedir. Hikayelerinde mizah için ironi ve kaba tabirleri kullanmıştır. Hikaye karakterlerini özenle seçmesi ve iyi gözlemlemesi onun hikayelerinin olumlu özelliklerinden birisidir. Bazı olay ve karakterlerin uygunsuz olmasına karşın gerçeğin tam resmini yansıtmaktadır. Seyyid Vakar Azim ifadesine

göre ‘‘Mantu Yarımadanın bölünmesinden sonra pek çok iyi ve kötü hikayeler yazmıştır’’ (Selam, Tarihsiz:185).

Urdu hikayeciliğinde Saadat Hasan Mantu eserlerinin önemli bir yeri vardır ve, edebi mirası büyüktür. Ancak bunlar günümüz insanının ihtiyaçlarına tam manasıyla cevap verecek nitelikte değildirler. Bazı düşüncelerin iflası, insanların ihtiyaçlarının değişmesi ve globalleşme Urdu hikayeciliğine yeni bir boyut getirmiştir (Narang, 1987:18). Mantu içinde yaşadığı toplumun aksayan yönlerini, toplumsal sorun ve sapkınlıkları, yanlış siyasi yönetimi korkusuzca yerden yere vurmıştır. Mantu içinde, çarpıklık, korku, kimsenin aşağılanmadığı bir toplum amaçlıyor, temiz ve özgür bir toplum istiyordu. Mantu öyle gerçekçi bir hikâye yazarıdır ki, toplumsal çarpıklıklar yığınının adeta eşlemiştir. Mantu bu yığınların içinde adeta toplumun kayıp ve paramparça olmuş yitik değerlerini aramaktadır. Barış, huzur, mutluluk, adalet amaçlamaktadır ancak içinde bulunduğu toplum ve karşısındaki manzara bunun tam tersinedir. Bundan dolayı işi hiç de kolay olmamıştır ve çoğu zaman olmadık eleştirilere maruz kalmıştır.

Mantu, çoğu zaman zaman müstehcenlikle suçlanmıştır. İnsanlar ona kulak tıkamış ama daha sonra da onun hikayelerini büyük zevkle okumuşlardır. Onu eserlerinin önemi öldükten sonra anlaşılmıştır.

Çalışmamızın temelini oluşturan Saadat Hasan Mantu (1912-1955) Urdu Edebiyatı’nda güçlü bir kalem olarak görülmektedir. Bağımsızlık, bölünme, göç, cinsellik, travma gibi öne çıkan temaları hikayelerinde işlemesi ve bunun yanında Urdu Edebiyatı’nda daha önce örneğine rastlanmamış bir tarz, teknik, üslup ve kurgulama ile dönemin edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Saadat Hasan Mantu’nun hikayelerinde ele aldığı temaların yazınsal kurgulanışı ile alakalı verilen bilgiler bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Çalışmamız, giriş ve üç bölümden

oluşmaktadır. Giriş kısmında Urdu dilinin tarihçesi, Urdu edebiyatının gelişimi, Saadat Hasan Mantu'nun önemi kısaca işlenmiştir ve mevcut araştırma çalışması için benimsenen kapsamı, sınırlamaları, amaç ve hedefleri, hipotezi, verileri ve metodolojiyi içeren araştırma tasarımını kapsamaktadır.

Birinci bölümde; Pakistan'da Urdu hikayesinin tarihçesi ile ilgili bilgilere yer verilerek Urdu Edebiyatın'da öykünün yeri ve tanımı, öykü öncesi sosyolojik gelişmeler ve edebiyat ortamı kapsamlı bir şekilde detaylandırılmıştır. Ayrıca Urdu yeni dönem hikayeciliğine de değinerek Dünya edebiyatı ve Urdu yazarlarının çalışmaları, eserleri örnek verilerek desteklenmiştir.

İkinci bölümde; Saadat Hasan Mantu'nun hayatı, eğitimi, edebiyat ve sanat anlayışı başlıklar halinde detaylı bir şekilde tetkik edilmiştir. Bu çalışma Mantu'nun *Toba Tek Singh*, *Soğuk Et* ve *Açıver* adlı hikayelerin de vurgulanan travmatik geçmişin yazınsal kurgulanışı ile sınırlıdır. Mantu, Urdu öykücülüğünde psikolojik ve travmatik motiflere en fazla yer veren yazar olmuştur. Öykülerinde işlediği konu ve motifler edebi çevre ve toplum üzerinde psikolojik olarak vücuduna ansızın verilen elektrik şeklinde değerlendirilebilir. Bu tezde Mantu'nun ele alınmasının sebeplerinden biri de budur. Edebiyatın nasıl toplumsal bir işlev gördüğü, bir yazarın hayat hikayesinin eserlerine travmatik boyutta nasıl yansıdığı, psikolojik ve sosyolojik motiflerle göç öykülerine nasıl işlediği bize Mantu'nun çağdaşları arasında ne kadar özel bir yazar olduğunu göstermektedir.

Üçüncü bölümde; travma kavramının edebiyatla ilişkisi ve özellikleri ele alınmıştır. Saadat Hasan Mantu'nun *Khol Do (Açıver 1948)*, *Toba Tek Singh (1954)*, *Thanda Goşt (Soğuk Et,1950)* hikayelerinden hareketle travma ve bellek teorisi, aidiyet duygusu, göç ve travma bu bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Herhangi bir olay kişinin hayatını olumsuz yönde etkileyip çalışma sosyal hayatını bozuyorsa o olay

travma olarak değerlendirilir. Kişiler olayları farklı değerlendirebilir. Aynı olumsuz olayları yaşamış bireylerin bazıları için bu deneyimler travma oluştururken, bazıları için oluşturmayabilir.

Mantu'nun göç öykülerinde travmatik geçmişin izlerini ararken, eserleri bize zihin dünyası hakkında fikir sahibi olmamıza yardımcı olur. Mantu'nun yaşamının kısa bir döneminde psikolojik destek aldığını da göz önünde bulundurursak adeta kendi zihin dünyasındaki psikolojik travma çatışmaların izlerine rastlayabiliriz. Bölünmenin sebep olduğu aidiyetsizlik duygusu, savaş sebebiyle insanların vicdan ve merhametini yitirmesi, sözde dindar olan bir toplumun yok olduğunu gözler önüne Mantu eserlerinde yer vermiştir. Toplumda meydana gelen olayların edebiyata nasıl yansıdığını ve disiplinler arası çalışmanın (psikoloji-sosyoloji-edebiyat) bir yazarın kısa öykülerinde bu durumu nasıl kurguladığını Mantu'nun göç öykülerinde görmekteyiz. Bu çalışmada kültür, dil, bellek, travma, karakterlerin parçalanmışlık duygusu Mantu'nun hikayeleri ışığında analiz edilmiştir. Çalışmanın son bölümü, tez ile ilgili ulaşılan bulguların olduğu sonuç bölümüdür.

I. BÖLÜM
URDU EDEBİYATINDA ÖYKÜ

1.1. Urdu Edebiyatı'nda Öykünün Yeri ve Tanımı

Öykü için pek çok tanım yapılmıştır. Toplumdaki gelişmeler ve değişimler doğrultusunda yazın türleri de gelişim ve değişim göstermektedir . Öykü “olmuş ya da olabilmesi mümkün olayları anlatan kısa edebi eser” olarak ifade edilmiştir (Çetişli, 2009;15-16). Bir başka kaynakta da “ insan yaşamından kesitler sunan, bunu yer, zaman, olay ve kişilere bağlayarak yapan yazın türü” de denilmiştir. Elbette bu tanımları çoğaltabiliriz. Kesin bir şekilde tanımlanamamasına rağmen bir yazıya öykü niteliği kazandıran belli başlı özellikler vardır. Bunlar; dar bir zaman parçasını kapsamaması, kişilerin sayıca az olması, kişilerin yaşayışlarının bir yazı üzerinde daha çok durulması ve romandan daha kısa olmasıdır. Ayrıca her öyküde önemli olan bir başlangıç, bir zirve ve kesin bir son olmasıdır (Cağferi, 1986:35).

Öykü türünün tamamen ne batı edebiyatına ne de doğu edebiyatına ait olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yapısal olarak ele aldığımızda doğu hikaye ile daha iyi kaynaşmıştır. Batı edebiyatında daha çok dünyevilik vardır. Doğu edebiyatındaki derin manayı Batı edebiyatındaki ürünlerde bulmak zordur. “Doğunun varlığı hikayeye hikaye tadı vermede ve hikayenin değerini arttırmada yardımcı olmaktadır” (Cağferi, 1986:27).

Bugün edebiyat dünyasındaki eserlere baktığımız zaman da bunun en iyi örneklerini görmekteyiz. Doğu edebiyatında insanın anlam arayışı hakimken, batı edebiyatında daha çok insanın dünyevi hayattaki yaşam şekline odaklanılmıştır.

Hikaye geleneksel olarak eski türdür. Ancak kısa hikaye türü biçiminde karşımıza geliş çok eskiye dayanmaktadır. Başlangıcı herhangi bir ülke ya da yazara bağlanamaz. Ortaya çıkışı kesin bir tarihe bağlanamaz (Ana Britanica, 1968:578).

Hikaye türü geçerli olma ve teknik bakımdan gazelden sonra Urdu Edebiyatı'nın en makbul türüdür. Gazelde de olduğu gibi basit bir hikaye yapmak kolay ancak iyi bir hikaye yazmak zordur. Romanda olduğu gibi hikayede de Batı edebiyatından bu dile girmiştir. Urdu Edebiyatı'nın bu tür ile tanışıp kaynaşması o dönemde yaygınlaşmaya başlayan Panç ve İntihab-ı La Cevab gibi gazeteler ile başlayan dergiler için İngilizce'den yapılan çevirilere ve adaptasyonlarla gerçekleşmiştir. Daha sonra orijinal eserler de verilmeye başlanmıştır (Toker, 2000:8).

İngilizce'nin yanı sıra diğer diller de özellikle Rusça ve Fransızca hikayeler de Urdu hikaye yazarlarını etkilemiştir. Fakat bu hikayeler İngilizce çeviriler vasıtasıyla Urduca'ya gelmiştir. Kademe kademe romanla birlikte gelişim gösteren hikaye türü Urdu Edebiyatında popüler tür haline gelmiştir. Urdu hikaye yazınında olaylar ve karakterlerin sayısı oldukça az. Geniş bir tasvir ve arka plan ve uzun konuşmalardan yoksundur.

Prem Çand döneminde hikayelerde romantizm akımı ağır basmaktadır. Döneminin en önemli yazarlarından biri olan Prem Çand reform akımlarında önde gelen isimdir. Hikayelerinde Hint köylülerinin yaşamlarının temelinde insanların istek, başarı ve başarısızlıkları konu edinmiştir. *Hakk-ı Pervanah (Pervanenin Hakkı)*, *Zad-ı Rah (Azık)*, *Dudh ki Kıymet (Süt Pahası)*, *Variat (Olaylar)* en önemli hikaye mecmualarıdır (Toker, 2000:9).

Anvar Sadid; "Urdu nesrini sağlam bir temele oturtan Prem Çand'dır" der (Sadid, 1991:523). Urdu hikayesinde politik, sosyal ve kültürel konularda incelenmiştir. Hikayenin Urdu Edebiyatı'na girişi 19.yüzyılın başlarında olmuştur. Urdu hikayesinin gelişimini Seyyid Vakar Azim şu cümleyle ifade eder: "Bizim hikayemiz batıdan bu yeni ilimle beraber türlü türlü nezaket kurallarını öğrendi ve Hindistan'ın keşmekeş hayatında kendini yoğurarak geliştirdi" (Azim, 1907:22). Prem Çand başlangıçta

hikayelerinde iki konu üzerinde durmuştur. Onun hakkında ünlü Urdu Dili ve Edebiyatı Profesörü A.B. Aşraf şöyle söyler: “Urdu hikaye tarihinde, Prem Çand’dan bahsetmeden Urdu hikayeciliğinden bahsetmenin eksik kalacağını söylemek yanlış olmaz. Gerçekte Prem Çand düzenli hikaye yazan ilk hikaye yazarlarını bu tür ile tanıştırdı. Eski Hindistan kültür ve geleneği ile ahlaki meselelerin Praym Çand’da çok önemli olmasının ve kabul görmesinin nedeni o dönemde Hindistan halkının sorunlarını dile getirmesinde gizlidir. Hayatının büyük bir bölümünü köyde geçirdiği için köy yaşamını da yakından tanımaktadır (Aşraf, 1995:394).

Urdu Edebiyatı’na Prem Çand’ın bir başka katkısı da, Sir Seyyid Hareketinden sonra realizm geleneğini yaygınlaştırmasıdır. Bu perspektiften bakıldığı zaman destanlardan sonra Prem Çand zamanına kadar, daha rasyonel daha realist hikayelerin yaygınlaştığı görülür. Bu hareketlere tepki Seccad Haydar Yıldırım’ın romantik anlayışıyla kendini gösterdi. Prem Çand’ın aksine o romantik unsurları Urdu edebiyatına dahil etti. Akıl, mantık ve ispata dayalı konular edebiyatta yaygınken romantik gelenekler yaygınlaştırıldı. Prem Çand ve Seccad Haydar Yıldırım iki farklı gelenek ve görüşü aynı dönemde sürdürerek belli bir konuma getirdiler (Bilik, 1997:7).

Bugün Urdu Edebiyatındaki eserlere baktığımız zamanda Prem Çand ve Seccad Haydar Yıldırım gibi iki farklı geleneğin eserlere yansımaları görüyoruz.

Urdu hikayesinin başlangıç döneminde bahsedilmesi gereken en önemli isimler Prem Çand, Seccad Haydar Yıldırım, Allamah Raşid-ul Hayri, Sultan Haydar Cuş’dur. Urdu hikaye türü 20.yüzyılın başlarında doğmaya başlamıştır (Ahter, 1991:61).

1930’lu yıllara geldiğimizde Hindistan’da artık yeni bir dönem başlamıştır. Çünkü bölgede özgürlük hareketleri ortaya çıkmış, Congress All India Muslim League’nin (Britanya Hindistanı’nın bölünmesi sırasında (1947) ayrı bir Müslüman ulus yaratılması çağrısında bulunan harekete öncülük eden siyasi grup) kuruluşuyla siyasette canlılık

meydana gelmiştir. Hint topluluğunu etkisi altına alan bu hareketler öykü alanında da içinde buldukları olumsuz şartlara isyan eden ve kurtuluş çareleri arayan, modern tarzda yetişmiş genç yazarlar kuşağının şekillenmesine neden olur. Bu genç yazarların bazıları toplumun sosyal faydasını ele almış, bazıları ise Karl Marx'ın fikirleriyle o günlerde dünyada yayılma eğilimi gösteren komünist düşünce sistemini öykülerine yansıtma mücadelesi içine girmiştir. Bu arada Sigmund Freud'un düşünceleri ışığında öykü yazarları da vardır (Toker, 2000:10). Bilindiği gibi Freud insan davranışlarını cinselliğe bağlı olarak açıklamıştır. Freud cinselliği o kadar çok vurgulamıştır ki ona göre hayat tamamen cinsellikten ibaretti (Cüceloğlu, 1993:413). Bu durumda insanların birbirlerini yanlış anlamalarına sebep olmuştur. Ancak buna rağmen hikaye yazarları cinsellik konusunun bütün açıklığıyla yazmıştır. İsmet Çağatay, Saadat Hasan Mantu ve Dr. Ahsen Faruki bunun en önemli örnekleridir.

Urdu çağdaş dönem hikayeciliğinin en önemli isimlerinde biri de Krişen Çandar'dır. Onun hikayelerinde romantizm anlayışı yerine günlük hayata yönelik acı ve hüznle yer almıştır.

30'lu yıllarda eser veren fakat İlerici Hareket'in takipçileri arasında yer almayan öykü yazarları da vardır. Bunlar arasında en önde gelen isim Saadat Hasan Mantu'dur. Urdu hikayeciliğinde psikolojik tahlillere en fazla yönelen yazardır.

Özellikle Urdu dilinde "Tavaif" denilen hayat kadınlarının yaşamlarından kesitleri, ahlak yoksunluğunu ve cinsel şiddet öykülerine konu edinmiştir. Onun öyküleri "Toplumun vücuduna ansızın verilen elektrik" şeklinde yorumlanmaktadır. "Niya Kanun" (Yeni Kanun), *Kholdo (Açın)*, *Thanda Goşt (Soğuk et)* gibi öyküleri bu düşüncelerin aynası gibidir (Toker, 2000:5).

Saadat Hasan Mantu, o devrin en ünlü hikaye yazarlarından biridir. Onu bu denli ayrı ve ünlü kılan şey ise hikayelerinde cinsellik temasını tüm açıklığıyla işlemesidir. Mantu

hikayelerinde bu temayı öyle büyük bir cesaretle ele almıştır ki o dönemde cinsel konularda kendini ifade edemeyen, alt tabakanın duygularının tercümanı olarak kendini değerlendirmiştir. Fakat bu cesaret ve açık sözlülük onun bazı hikayelerinde müstehcenlik derecesine kadar ulaşmıştır. Müstehcenliği edebi değerler açısından değerlendirmemiz uygun olmaz ancak pek çok eleştirmen onun müstehcen bir üslup kullandığı hikayelerini teknik yönden daha başarılı bulmuştur.

Kuşkusuz onun hikayelerinde ince espri ve mizah unsurları bulunmaktadır. Hatta bu unsurlarla toplumun çürümeye yüz tutmuş konularını dile getirmektedir. Hikayelerinde mizah amacıyla alaylı ve argo tabirleri kullanmıştır. Bundan dolayı bu tür hikayelerin edebi açıdan bazı eleştirmenlerce eleştirilmeye layık görmezler. Ancak hikayelerini işlediği konular bakımından ele aldığımızda karakterleri titizlikle seçmesi ve onları iyi gözlemlemiş olumlu yönlerinden biridir. Bazı olay ve karakterlerin gerçekçiliğine karşın gerçeğin tam tersini yansıtmaktadır. Seyyid Vakar Azim'in ifadesine göre "Mantu, Yarımada bölünmesinden sonra pek çok iyi ve kötü hikayeler yazmıştır"(Selam, Tarihsiz:185).

Urdu hikayeciliğinde Prem Çand, Kırşen Çandar ve Saadat Hasan Mantu gibi yazarların katkısı büyüktür. Ancak bunlar günümüz edebiyat şartlarına tamamen uymaz, günümüz insanının edebi ihtiyaçlarını tamamen karşılayabilecek potansiyelde değildir. İnsanların ihtiyaçlarının değişmesi ve globalleşme Urdu hikayeciliğine yeni bir boyut kazandırmıştır (Narang, 1987:18).

Hikaye türünü değerlendirdiğimiz zaman son yirmi yılda bu anlamda yeni bir bakış açısı geliştirilmiştir. Eskiden toplumun siyasi, sosyal ve ahlaki konularını içeren hikayelerin yerine artık yalnızlık, isyan ve asi bir ruh taşıyan daha bireysel konuları ele alan hikayeler yazılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde önemli edebi girişimlerde olmuştur. İlerici Edebiyat Hareketi bunun en güzel örneğidir. Bu akım, Urdu Edebiyatı'nda nesirde ve nazımda çok köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle hikaye türünün bu tür olasılık Urdu Edebiyatı'na tam manasıyla girmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İlerici Edebiyat Hareketinin amacı ve dönemin şartları sebebiyle eski ve yeni nesle mensup şair ve yazarlar arasında çok taraftar toplamıştır. Öykü yazarları komünizm , özgürlük, direniş, sınıf çatışmaları, dinler arası sorunlar, ekonomik problemler, psikolojik bunalımlar gibi çeşitli konuları şehir ve köy ayrımını fazlasıyla işlemişlerdir.

1970'li yıllara geldiğimizde ise öykü yazarları vermek istedikleri mesajı sembolizm aracılığıyla iletmeye başlamışlardır. Bu dönemde mecaz ifadeler yoğun olarak kullanılarak kelimelerin arkasına gizlenen gerçeklerle anlaşılması zor bir hal alan öyküler kaleme alınmıştır. Kuşkusuz yazılan, ele alınan her edebi metin döneminin aynası konumundadır. Bundan dolayı bir edebi eser incelerken aslında dönemin siyasi, sosyal ve tarih unsurlarını da ele almış bulunmaktayız.

1.2. Öykücülük Öncesi Edebiyat Ortamı

Bir edebi eseri yetiştirdiği edebiyat ortamından bağımsız düşünemeyiz. Öykücülük dönemini anlamak ve anlamlandırmak için dönemin şartlarını bilmek zorundayız. Şayet her bir edebiyat döneminin ait olduğu yerde bir dönüm noktası vardır. Hindistan Yarımadası'nda özgürlük gayesiyle yapılan 1857 olayları Hindistan'ın geleceği için bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Sonrasında bu ayaklanmanın ardından Sir Seyyid Ahmed Han tarafından, önce İngilizlerle uzlaşma temeline dayalı başlatılan reform hareketi kendini keskin bir şekilde hissettirir. Bu hareket aracılığıyla, Urdu edebiyatında toplumsal ıslahı amaçlayan bakış açısı etkin hale gelir.

1853 yılında Hindistan'daki eğitim sistemine yönelik kapsamlı kararlar alınır. "1854" tasarısı ya da "Wood Tasarısı" adıyla bilinen bu kararlar, eğitimin tüm ülkede yaygınlaştırılması, her bölgede eğitim şubesinin kurulması, üniversiteler açılması, bu üniversitelere Arapça, Farsça ve Sanskrit eğitimi için hocaların yönlendirilmesi, kız okullarının açılması, eğitimde yabancı dile önem verilmesi, ilk öğretimin yerli diller ile ; üniversite, kolej ve orta dereceli okulların İngilizce ve yerli diller ile eğitim yapması gibi pek çok konuyu içerir (Benli, 1994:30).

Hint Yarımadası'nda eğitim düzeyini arttırmak amacıyla 1861'de Kalküta, Bombay ve Madras'da üniversiteler açılır. 1877'de Sir Seyyid Ahmed Han Hindistan'da "Aligarh Muhammeden Anglo Oriental College" ı kurar. 1882'de Pakistan'da Pencab Üniversitesi, 1887'de Hindistan'da İlahabad Üniversitesi açılır. Bundan sonraki süreçte de yeni okullar açılmaya devam eder.

İngilizler, Hindistan'da başlattıkları eğitim sisteminde daha çok İngilizce eğitime ağırlık verir. Fakat bir yandan kendi dil ve edebiyatlarını Hindistan'da yaymaya çalışırken öte yandan da Hindistan'da konuşulan yerel dilleri, kültür ve edebiyatı öğrenmeyi ve bunlardan faydalanmayı da ertelemezler.

İngilizlerin yanı sıra diğer Batı bilimcileri de bu dönemde yapılan tercüme ve çalışmalardan büyük ölçüde yararlanırlar. Sanskrit'in yanı sıra Farsça ve Arapça'yı da iyi bilen Alman Dilbilimci Franz Bopp (1791-1867), yaptığı önemli çalışmalarıyla karşılaştırmalı dil bilimin temelini atmıştır (Aksan, 1987:21-23). Daha sonra pek çok Avrupalı araştırmacı Urdu Dili ve Edebiyatı hakkında çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar arasında özellikle gramer ve sözlük çalışmaları ve çeviriler dikkat çekmektedir.

Avrupalılar'ın bu çalışmaları devam ederken zamanın Hindistan valisi Lord Wellesley, 1800 yılında Kalküta'da Urdu Edebiyatı'nı temelden etkileyen ve Modern

Urdu Edebiyatı'nın başlamasına aracı olan Ford William College'ı kurar. Kolejin kurulma amacı şirketin İngiliz memurlarına Hindistan'da konuşulan diller ile Hindistan kültür ve medeniyetini öğretmektir. Fakat öte yandan Wellesley bu koleji İngilizlerin, dini ve siyasi amaçlarını gerçekleştirebilecekleri bir yer olarak da görür.

Fort William Kolej'e müdür olarak tayin edilen ve aynı zamanda Urdu Dili ve Edebiyat Bölümü'nün başkanı olan Dr. John Gilchrist görevde bulunduğu dört yıl boyunca Urdu Dili'ne büyük hizmetler verir ve pek çok da kitap yazar. Eserleri arasında gramer, sözlük gibi dil çalışmaları Urdu Dili'ne yaptığı çeviriler bulunur. Ülkenin her yanından Müslüman ve Hindu yazarları bir araya toplayan Gilchrist, Urdu Telif ve Tasnif Bölümü kurmuş ve kitap basımı için ilk Urdu matbaasını açmıştır (Kadri, 1966:96).

Bu kolejdeki yazarların meydana getirdikleri eserler, Urdu Edebiyatı'nın bilhassa Urdu nesrinin yeni bir döneme girmesini sağlar. Bu dönemde nesrin konuları genişler; tarih, tezkire, hikaye, gramer, ahlak, fıkıh, İslam gibi hemen hemen tüm konuda kitaplar yazar.

Siyasi yönü bir yana bırakılacak olursa, Ford William Koleji, Urdu Dili tarihinde, Urdu Dili ve Edebiyatı'na hizmet veren ilk müstakil kuruluştur ve Urdu Dili Edebiyatı'nın gelişimine büyük hizmetlerde bulunmuştur.

Bu dönemde Dar-u Tercumah (Tercüme Dairesi) kurulur. Bu kurum sayesinde tarih, matematik, jeoloji, biyoloji, kimya, felsefe, mantık gibi türlü konuda kitaplar yazılır ve tercüme yapılır.

1857 yılına gelindiğinde, İngilizler uzun yıllar sürdükleri siyasi, sosyal, kültürel ve dini faaliyetleri sonucunda Hindistan'da tek söz sahibi millet haline gelmişlerdir. Müslümanlar'ın yüzyıllar boyu devam eden saltanatları artık çökmeye başlar, kültür ve

medeniyetleri temelden sarsılır. Büyük ekonomik güçlükler içerisinde yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar (Kayyum, 1964:160).

Özetle, Müslümanlar içine düştükleri bu durumdan kurtulmak, dinlerini, dillerini, ekonomik ve sosyal yaşamlarını kültür ve medeniyetlerini yeniden ayağa kaldırmak ve esaretten kurtulmak için son bir güçle 1857’de özgürlük mücadelesine girer. Ancak İngilizler tarafından “Ayaklanma” olarak değerlendirilen bu mücadele, İngilizlerin lehine sonuçlanır ve en büyük zararı görenler de Müslümanlar olur.

Sir Seyyid Ahmed Han 1857 yılında yaşanan olayları yakından şahit olur. Ona göre 1857’den sonra Müslümanların önünde üç zorluk bulunmaktadır. Birincisi, halkı geçmiş konumlarından çıkarıp, yeni durumu kabul etmek için zihniyeti hazırlamak; ikincisi İngilizlerin güvenini kazanmak ve son olarak da komşularla beraber mücadeleye katılmak (Kayyum, 1964:19) olmuştur. Bundan dolayı Ahmed Han bir taraftan yazdığı yazılarla ve yaptığı çalışmalarla Müslümanları aydınlatmaya çalışır diğer taraftan da İngilizlerin Müslümanlar hakkındaki olumsuz düşünceleri unutturmaya gayret eder. Bu amaçla da 1858 yılında Asbab-e Begavat-e Hind (Hint İsyanının Sebepleri) adlı eseri yazar. Bu eserle İngilizlere, Müslümanların bu savaşa neden girdiklerini ve savaşa sadece Müslümanların değil, Hinduların da girdiklerini anlatarak İngilizlerin Müslümanlara karşı sert tavırlarını ve tek yanlı politikalarını göstermeye çalışır. Bu kitabı hem Hindistan’daki hem de İngiltere’deki İngiliz yöneticilere gönderir fakat olumlu bir sonuç alamaz.

Ahmed Han, kısa sürede pek çok bilgin ve edebiyatçıyı etrafından toplamayı başarır, böylece Hint Müslümanlarını kurtuluşa götüren reform hareketini meydana getirir.

1862 yılında Gazipur'a tayin olan Ahmed Han, burada "Bilim Derneği" kurar. Derneğin kurulma amacı bilim, tarih, ekonomi, sanat, edebiyat gibi değişik konularda yazılmış kitapların tercümesini yapmaktır.

Ahmed Han, 1864'de Aligarh'a tayin edilince dernek de Aligarh'a taşınır. 1866'da dernek İngilizce ve Urdu Dili olmak üzere iki dilde yayınlanan Aligarh Institute Gazette (Aligarh Enstitüsü Gazetesi) adlı bir gazete ile yayınlamaya başlar. Bu gazete de ahlak, eğitim, siyasi türlerde yazılar yazılır. Ahmed Han, 1869'da İngiltere'ye giderek üniversite ve gazetelerde incelemelerde bulunur. 1870 yılında döndüğünde ise Müslümanlar reformu daha etkin bir şekilde hayata geçirmek için Tehzib-ul Ahlak adlı dergiyi çıkarır. Dergide yer alan yazıların sade dil ve üslubu Urdu Dilini gelişimine ve Modern Urdu nesrinin başlamasına büyük katkıda bulunur.

1875 yılında Ahmed Han, "Muhammadan Anglo Oriental College" ni kurar. Bu kolej Müslümanlar arasında milli bir uyanışa sebep olur. Urdu edebiyatı bu dönemde altın çağını yaşar. Sir Seyyid Ahmed Han ve destekçilerinin bu genel eğitim ve öğretim hareketi kendisine merkezlik yapmış olan şehrin adını alır ve "Aligarh Hareketi" adıyla anılır.

1850-1900 yılları arasına denk gelen bu altın çağda batılı ve yerli yazıların birçoğu Urdu Diliyle yazılmış nesir eserlerini bir araya toplayan koleksiyonlarını meydana getirirler. Bu dönemde yazılan Urdu nesir eserleri çeviri ve telif olmak üzere 2000 civarındadır. Arapça, Farsça, İngilizce ve yerli dillerde çeviriler yapılmıştır. Ele alınan konular arasında; din, sözlük, filoloji, hikayeler, romanlar, ahlakla ilgili eserler, biyografi ve tarih kitapları, matematik ve fizik, kimya gibi çeviri ders kitapları, gazete ve dergiler bulunmaktadır.

II. BÖLÜM
SAADAT HASAN MANTU

2.1. Saadat Hasan Mantu'nun Hayatı

Mantu 1912'de Ludhiana'nın köyü Samralah'da (Hindistan) doğmuştur. Gerçek adı Saadat Hasan, yazarlıkta kullandığı adı Saadat Hasan Mantu'dur (Hamid, 1991:507). Mantu, Amritsar'ın Kaşmiri ailesindedir. Edebiyat hayatına Lahor'da başlamıştır. Daha sonra hikaye yazmak için Bombay'a gitmiştir. Pek çok hikaye, drama ve bir roman yazmıştır. Onu ölümsüz kılan hikayeleridir (Cenidi, Tarihsiz:268).

Mantu'nun babası Gulam Hasan, hukukçuydu ve Pencap mahkemesinde hakim olarak çalışır (Hamid, 1991:507). Mantu, Gulam Hasan'ın ikinci eşindendi. Mantu'nun babası ilk eşinden olan çocuklarıyla daha yakından ilgilendiğinden dolayı daha küçük yaşlarda kardeşlerinin gördüğü baba sevgisini görmemiş ve iyi bir eğitim almamıştır.

Mantu, Muslim High School'daki eğitim gördüğü sırada, İngilizce hikayeler okur ve arkadaşlarıyla İngilizce konuşma pratikleri yapar. Parasının çoğunu kitaplara harcar. Bir gün Amritsar tren garının yakınında W.Ichviller'in kitap dükkanından kitap çalarken yakalanır. Polisler onu hapishaneye götürürken “Yaşasın Özgürlük, Yaşasın Devrim” diye slogan atar. Mantu'nun siyasi suçlu olduğunu düşünenler polisin üzerine hücum edince polis çaresiz onu serbest bırakır (Nasrullah, 1984:145).

Mantu üç defa yüksek lisans sınavında başarısız olduktan sonra dördüncü sınav gününde Bombay'a kaçar. Okul müdürü Muhammed Ömer Han'ın emri üzerine geri döner. Bunun üzerine Mantu okul müdürüne inat Hasan Sabbah Komitesini kurar. Bir gece şehrin duvarlarına şöyle yazar: “Müdür Muhammed Ömer Han... Milleti İslamiyeyi vahşice katlediyor. Eğer müdahale edilmezse Encümen-i İslamiye aleyhinde çalışmaya başlayacak. “Hasan Sabbah Komitesi” (Kabaklı,1984:1).

Mantu bir süre Gazi Abdurrahman'ın gazetesinde tercümanlık yapmış, daha sonra All India Radyosu'nda baş editörlük yapmıştır. Pek çok film senaryosu yazmıştır. 1938 yılında Keşmir'li Sayie ile evlenmiştir. Nükhet, Nuzhet, Nusret adında üç kızı ve bir oğlu olmuştur. Bu sürede bir film şirketinde çalışmıştır. Kalemî çok sürükleyici olmasına rağmen, içkiye olan düşkünlüğü onu zaman zaman memleket meselelerinden alıkoymuştur. Bundan dolayı iki defa psikoterapi görmek üzere hastaneye yatırılmıştır. 1947 yılında Hindistan'ın bölünmesinden sonra Pakistan'a gelmiştir. 1952 yılında çok ağır hastalık geçirmiştir ancak iyileşmiştir. 18 Ocak 1955 yılında ise vefat etmiştir.

1955 Ocak ayında o hayattayken son hikaye mecmuası *Phandne Mekteb-i Hayal* Lahor'da yayınlanmıştır. Hikaye yazmasının yanı sıra diğer dillerden tercüme çalışmaları da yapmıştır. Kırk üç yıllık hayatı baştan sona çalışmalarla doludur. Bu kadar kısa zaman diliminde edebî yönden verimli çalışmış olması kendisine hayranlık uyandırmaktadır. Mantu, genel olarak edebî hayatına tercümelemlerle başlamıştır. Yakın arkadaşı Ebu Said Kureyşî'ye göre kaleme aldığı ilk öykü *Tamaşa*'dır (Fathpuri, 1976:131). *Tamaşa*, Amritsar'da haftalık bir dergi olan *Halk*'ta "Adem Farazi" ismiyle yayınlanmıştır.

Mantu'nun yaşadığı dönem, Hindistan halkının üzerinde baskıların, işkencelerin ve çeşitli sorunların zirveye ulaştığı bir dönemdir. *Ateş Pare* adlı eserde Mantu'nun böyle bir dönemde yayınladığı ilk hikaye mecmuasıdır. *Ateş Pare* (Ateş Parçası) isminden de anlaşılacağı üzere yenilikçi bir ruh taşımaktadır.

2.2. Saadat Hasan Mantu'nun Edebiyat Anlayışı

Saadat Hasan Mantu, Urdu Edebiyatının en önemli hikaye yazarlarından birisidir. O, yaşadığı dönemin sosyal ve ekonomik konumunu büyük bir cesaretle, ustaca ve sade bir dille yansıtmıştır. Mantu, hikayeleriyle adeta toplumsal sorunlara vurgu

yapmıştır. Toplumun ezilen, hor görülen, yaşam statüsü düşük bireylerin yaşamlarına ayna tutmuştur. Mantu, toplumsal sorunu kaleme almaktan geri durmamış, tanık olduğu her problemi ve sorunu açık yüreklilikle korkusuz bir biçimde kaleme almıştır.

Mantu, Urdu Edebiyatı'nda tenkidçiler tarafından fazlasıyla eleştiri almış bir yazardır. Yaşadığı dönemde eserlerine hak ettiği önem verilmemiştir. Mizacı itibarıyla asi ve sıra dışı bir insandır (Fathpuri, 1976:129). Zamanla asi ruhu ve üslubu da sertleşmiştir. Onu alkolik olmak, sapkınlık ve anormalliklerle itham edenler olmuştur. *Dhuan (Duman)*, *Kali Şalvar (Kara Şalvar)*, *Bu (Koku)*, *Khuldo (Açın)*, *Uper Niyçe (Aşağı Yukarı)*, *Thanda Goşt (Soğuk Et)* adlı öyküleri müstehcen unsurlar taşıdığı iddiasıyla mahkemeye verilmiştir. Mantu döneminin ve eksikliklerini tüm açıklığıyla ortaya koyması sebebiyle bazı çıkar çevreleri ve hayalperest yazarlar tarafından acımasızca eleştirilmiştir. Ancak bu eleştiriler onu daha da hırslandırmış ve üslubunu keskinleştirmiştir. Mantu kimsenin öfkesinden ve olumsuz davranışından çekinmemiştir. Bu nedenle onun edebi kalemi korkusuz, çıkar kaygısı olmayan, kimseyi ayırmayan, eşitlikçi bir çizgi izlemiştir.

Hikayelerinde mübalağa sanatına fazlasıyla yer vermiştir. Bu onun sanatının en belirgin özelliğidir. Ancak bu sanatı fazla kullanmasının sebebi toplumu ürkütmek veya korkutmak için değil bilakis toplumun içinde bulunduğu durumu daha etkili bir biçimde dile getirmek için kullanır.

Mantu'nun en bilinen öykü mecmuaları şu şekildedir: *Ateş Pare (Ateş Parçası)*, *Mantu ke Afsane (Mantu'nun Hikayeleri)*, *Lezzet-i Seng (Taşın Lezzeti)*, *Thanda Goşt (Soğuk Et)*, *Yezid Hali Botliyn Hali Dabe (Boş Şişeler Boş Kutular)*, *Nemrud ki Hudai (Nemrud'un İlahlığı)*, *Serak ke Kinare (Caddenin Kenarı)*, *Sir Gendum ke Piyçhe (Sir Gendum'un Peşinde)* ve *Şikari Avratiyn (Avcı Kadınlar)* dir. Mantu'nun evrensel boyutta çeşitli dillere çevrilmiş pek çok eseri vardır.

Mantu'nun hikayeleri sosyo-politik ve sosyo-ekonomik olarak döneminin aynası konumundadır. Mantu hikayelerinin çoğunda siyasi aksaklıkları konu edinmiştir. *Student Camp (Öğrenci Kampı)*, *Niya Kanun (Yeni Kanun)*, *Matemi Celse (Matemli Oturum)*, *Şoğul (Kıvılcımlar)*, *Nara (Nara)*, *Mum Batti (Mum)*, *Ansu (Gözyaşı)* , *Surac ke Liye (Güneş İçin)* onun siyasi hikayelerindendir. *Begüm*, *Eyk Hat*, *Lal Letiyn*, *Mısır ki Dilli (Mısır'ın Dillisi)* vs. romantik unsurlar taşıyan hikayelerindendir.

Hatak (Hakaret), *Kali Şalvar (Siyah Şalvar)*, *Pehcan (Tanıdık)*, *Das Rupe (On Rupe)* gibi eserlerinde toplumsal hiyerarşi konu edilmiştir. Yazar, 1947 dönemindeki siyasi karışıklıkları da ele almıştır. Mantu felsefi hikayeler de yazmıştır. *Nengi Telvariyn(Çıplak Kılıçlar)*, *Sir Ganddle ke Piyçhe (Sir Gandlle'in Peşinde)*, *Thanda Goşt (Soğuk Et)* adlı hikayelerde toplumsal sorunlar, hayatın anlamsızlığı gibi konular vardır.

Mantu ahlaki değerler bağlamında, yıkıntılar içerisinde toplumun kayıp ve parçalanmış değerlerini aramaktadır. Barış, eşitlik, adaleti arzulamaktadır ancak içinde bulunduğu durum bunun tam tersi olmuştur. Hikayelerinde otorite sahiplerini küçümser ve onlarla alay eden üslubu tercih eder.

2.3. Saadat Hasan Mantu'nun Öykü Kitapları

Tablo 1. Saadat Hasan Mantu'nun Öykü Kitapları

	Kitap Adı	Yayın Yılı
1	Ateşpare (Ateş Parçası)	1936
2	Mantu ke Afsane (Manyo'nun Öyküleri)	1940
3	Dhuan (Duman)	1941
4	Afsane aur Dramw (Öykü ve Dramalar)	1941
5	Lazzet-e Sang (Taşlanmanın Tadı)	1940
6	Çugad (Enayi)	1948
7	Thanda Goşt (Soğuk Et)	1950
8	Hali Botlen Hali Dabbe (Boş Şişeler, Boş Kutular)	1950
9	Nemrud ki Hudai (Nemrud'un Tanrılığı)	1950
10	Badişahat ka Hatma (İmparatorluğun Sonu)	1951
11	Yezid	1951
12	Sarak ke Kinare (Yol Kenarında)	1953
13	Sarkandon ke Piçhe (Kavalların Peşinden)	1954
14	Phundne (Püsküller)	1955
15	Bağer İcazet (İzinsiz)	1955
16	Burka (Peçe)	1955
17	Şikari Auratin (Avcı Kadınlar)	1955
18	Rati, Maşa aur Tola (Genellikle altın tartmakta kullanılan ağırlık ölçüsü)	1955
19	Anarkali	1956
20	Eyk Merd (Bir Adam)	1956

2.4. Saadat Hasan Mantu'nun Türkçeye Çevrilmiş Hikayeleri

Tablo 2. Saadat Hasan Mantu'nun Türkçeye Çevrilmiş Hikayeleri

	Hikaye Adı
1	Basıt
2	Gösteri
3	Melek
4	Üç Buçuk Ane
5	Yol Kenarında
6	Açıver
7	Soğuk Et
8	On Rupi
9	Bluz
10	Aç Şunu
11	Halit'im
12	Benim Adım Radha
13	Ram Khilavan
14	Vesika
15	Şah Dola'nın Fareleri
16	Özgürlük Uğruna
17	Koku
18	Toba Tek Singh
19	Püsküller
20	Çirkinlik
21	Bayan Mala
22	Duda Pehlivan
23	Bay Muiniddin
24	Satıcı
25	Aşk Hikayesi
26	Manzur
27	Bayan Edna Jakson

2.5. Saadat Hasan Mantu'nun Sanat Anlayışı

Mantu, edebiyat hayatına tercümelemlerle başlamıştır. Onun Urdu diline İngilizce'den kazandırdığı tercümelemler hikayelerinden daha önce yayınlanmıştır. Yakın arkadaşı Ebu Said Kureyşi'ye göre onun ilk hikayesi *Tamaşa*'dır (Kureyşi, Tarihsiz:20).

Mantu'nun üslubu hem sade hem de anlaşılırdır. Onun en önemli özelliklerinden biri öne çıkardığı ifadede arka planı kaybetmemesidir. Başrolde karakter ve olay vardır. Hikayenin başlangıcındaki giriş cümlesinde o arka planı ortaya koyar.

İyi bir hikayenin iki önemli niteliği vardır. Biri akıcılık diğeri sadelik. Akıcılık hikaye türüyle, sadelik hikaye yazarlık sanatıyla ilgilidir. Gereksiz detaylardan kaçınma ve konuya yardımcı olmayan olayları çıkarma hikayeyi kısaltır. Bu iki şeyi kullanan bir hikaye yazarının, hikayenin akıcılığını yitirmesi ya da bilmece gibi olması hatasına bilhassa dikkat etmesi gerekir. Aksi takdirde çıkarma ve kaçınmada dikkatsizlik kısaldığı nesirde olmayan ancak şiir diline özgü ilham türüne kadar götürür (Bolat, 2018:8).

Mantu, saçmış olduğu kısa cümlelerle karakterin gizli mutluluklarını, olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarır. Hikayelerinde bir adamın insan olanı korumasının bir şekli olduğunu ifade eder. Bunun azalması her seferinde bizi, bu takdiri yani kaderi oluştururken insanı böyle yok eden nerede oldu ki düşünmeye zorlar, kaderlerin kalıcılığını sınarken büyük sıkıntılara katlanmak zorunda kalır. Eğer o an o elimizden tutmazsa o zaman olmak ya da olmamak eşittir.

Mantu hikayelerinde edebiyatta hikaye türünde teşbih, kinaye sanatlarını çok fazla kullanır. Hikayelerinde cümleler adeta bir zincir gibi birbirine bağlıdır. Sanki bir kelime çıkarıldığında hikayede büyük bir kopukluk meydana gelir. Bu da onun liyakatli bir hikaye yazarı olduğunu kanıtlamaktadır. Hindistan'ın bölünmesinden sonra yazdığı eserler çok kıymetli kabul edilir. Örneğin *Thanda Goşt* ve *Khul do* gibi hikayelerinde düşüncede olgunluk, ifade de tutarlılık, fikir ve üslupta zirveye ulaşmış görünür. Onun sanat anlayışında amaç insanların düşünmelerini sağlamaktır.

Mantu'nun hikayelerinin sonuç kısımlarının ortak bir özelliği vardır. Genellikle hikayelerinde olayların sonucunu okuyucuya bırakır. Hikaye içinde bazı olayları üstü kapalı anlatmayı çok seven bir yazardır. Hikayeleri ilk cümleden son cümleye kadar sürükleyicidir (Haki, 1987:328-329). Hindistan'ın bölünmesinden sonra 1947 yılında Pakistan toplumunda meydana gelen kültürel, sosyal ve politik değişiklikler hakkında bilgi edinmek istenirse Mantu'nun hikayeleri okura yol gösterir. O, her gördüğünü

büyük bir cesaretle kimseden korkmayarak kaleme almayı başarmıştır. Nitekim, Raşid-ul Hayri kendi döneminde hikayelerini pek toplumun içine karışmadan yazmıştır, daha sonra dışarı çıktığında yazdıkları ile toplumun gerçeklerinin çeliştiğini görmüştür. Öyle ki sokakta gördüklerini namahrem kabul ederek kaleme almaya utanmıştır (Haki, 1987:611). Mantu'nun hikayeleri felsefi şuurun, inkılapçılığın, halkçılığın ve bütün toplumsal tabakaların bir resmidir (Haki, 1987:618). Mantu, ele aldığı konular bakımından realist bir yazardır. Çağdaşı olduğu yazarların aksine, ele aldığı konuları hissettiğinden ziyade tüm çıplaklığıyla okuyucuya göstermiştir. Bilhassa, *Toba Tek Singh* adlı hikayesinde akıl hastanesindeki hastaların buldukları sınırı geçme konusundaki duyguları tüm açıklığıyla yazması bunun en iyi örneğidir. Hikayelerinde ele aldığı olaylar ya kendi yaşadığı ya da şahit olduğu müşahade ettiği olaylardır.

Toplumda yaşanan olayları görmezden gelmek Mantu için kabul edilemez. O, olumsuz durumları yazmaktan kaçınmak yerine problem üzerine akıl yürütmüştür. Kabahatların ve ayıpların ortaya çıkarılması insanları rahatsız ettiğinden dolayı Mantu tüm olumsuz eleştirileri, söylemleri göze alarak toplumun yeniden yapılanması ve ıslahı için gerçekleri olduğu gibi hikayelerine aktarmıştır. Ona göre bir toplumun içindeki arazları bastırarak, susturarak ve gizleyerek kendini düzeltmesi imkansızdır.

2.6. Saadat Hasan Mantu'nun Felsefi Yönü

Mantu'nun psikoloji ilmini tartışma konusu yapmasındaki amaç estetik değil felsefidir. Karl Jaspers'in "Felsefe yolda olmaktır" sözünü, Mantu'nun hikayelerinde edebi bir amaç olarak görmek mümkündür. Sanki sürekli yolculuktan ibaret oldukça dünyanın benzerliğini taşır ki kolayca ve sürekli yoldadır ilim yayılma ile benzerlik taşıdıkça hızına bir disiplin vermek ister, yayılma sınırlıdır (Durgun, 2001:50). Sanat ve ilmin kavgası da budur. Sanat, ilmin duraklayan mücadelesinden bıkmıştır. İlim, tekrar tekrar biz Freud'dan etkilendik derken Mantu tekrar tekrar ben Freud'u tanımam der.

Mantu realisttir. Şimdi gerçeğin keŐfinin toplum ve ekonominin aynısı yapıp tarih arayışıyla başlarsak o gerçeğe değil tam tersine muhafazakardır (Nizam, Tarihsiz:198).

Mantu'nun eserlerini incelediğimizde felsefeden yararlandığını görmekteyiz. Özellikle Sigmund Freud'u incelemiş olması sebebiyle cinsellik üzerine çok hikayeler yazmıştır. Freud'dan etkilenmiştir (Durgun, 2001:50). *Sokendil Paver ka Bulb, Nengi Telvariyn, Sir Gendum ke Piyçhe, Thanda Goşt* içinde felsefi unsurlar bulunan hikayeleri arasında sayılırlar. Bu hikayelerde rekabet, gayrı ahlaki davranışlar ve insanoğlunun felsefi sorgulamaları, maneviyattan yoksun bir hayat gibi konular dikkat çekmektedir.

2.7. Saadat Hasan Mantu'nun Hikayelerinde Cinsellik Teması

Urdu hikayeciliğinde cinsellik toplumsal bir sorun olarak konu edinilmiştir. Bazı yazarlar bu temayı toplumsal bir gerçek olarak, bazıları ferdi davranış farklılıklar olarak, bazıları da bir davranış bozukluğu olarak ele alıp sunmuşlardır. Saadat Hasan Mantu bu konuyu korkusuzca hikayelerinde işlemiştir. Mantu toplumdaki, cinsel davranış bozukluklarını çarpıcı bir Şekilde yansıtan çok başarılı hikayeler yazmıştır. *Dhuan (Duman)* adlı hikayesi kadınlar arasında hemcinslik konusu üzerine yazılmış bir hikayedir. *Utran (Eski Elbise)* adlı hikayesi ise erkekler arasında hemcinsliği konu alan bir hikayedir. Mantu cinselliği insanın fitratı gereği var olan ve bir ihtiyaç Şeklinde düşünmüş ve eserlerinde işlemiştir. Ayrıca toplum içindeki cinsel davranış bozukluklarını da büyük bir cesaretle ele almıştır.

Mantu ele almış olduğu küçük insan tiplerinde aynı derdi paylaştığı bir ortak gözüyle bakmış, görmüş olduğu manzaranın resmini çizmiş, kötülükler, çirkinlikler ve fenalıklar içinde bile insanoğlunun yüceliğinin, güzelliğinin farkına varılmasını sağlamıştır (Envar, 1977:51-53-55). Mantu'nun hikayelerinde ahlaki, toplumsal,

kültürel ve sosyal ve halkın içine yayılmış cinsel davranış bozuklukları ve karmaşık fikirlerin odak noktasını oluşturmaktadır. *Hatak (Hakaret)*, *Kali Şalvar (Kara Şalvar)*, *Pehcan(Tanıdık)*, *Das Rupe (On Rupi)* adlı hikayeleri fuhuş üzerine yazdığı hikayelerdendir.

Mantu'ya göre cinsellik konusunun işlenmesi bir zorunluluktur, toplumsal bir olgudur. O dönemlerde Hindistan toplumu kültürel olarak zulme maruz kalmış bir toplumdur. . İşte bu durum üzerine pek çok hikaye yazmıştır. *Thanda Goşt (Soğuk Et)*, *Bu (Koku)*, *Paha*, *Dada Pehvan (Dada Pehlivan)*, *Kali Şalvar (Kara Şalvar)* gibi eserlerde toplumda bastırılmış duygu ve düşünceleri ele almıştır. O, içinde insanın özgür olduğu, korku ve yalan bulunmayan, herkesin istediğini özgürce söyleyebildiği bir toplum hayal etmiştir.

Mantu, cinselliği hayvani bir şehvet olarak görmemiş bunu insanın doğal bir ihtiyacı olarak düşünmüştür. Toplumda cinsellik konusunu işlediği için Mantu eleştirelere maruz kalmıştır. İnsanlar ona küfür ederken öfke duyuyor ancak hikayelerini büyük bir keyifle okumaktan da geri kalmıyorlardı. Eserlerinde kendi eksikliklerini bulan insanlar, kızıp öfkeleniyorlar, eleştiriye kapalı basit insanlar gibi onu suçlayıp duruyorlardı (Kureyşi, Tarihsiz:26).

2.8. Saadat Hasan Mantu ve Bölünme

Hindistan'ın bölünmesinin yol açtığı toplumsal trajedinin, bölünmeyle ilgili hikayeler, anı ve arşivlerin yenilikçi bir incelemesi aracılığıyla yapılacak tarihsel bir tasviri, bölünmenin kurgusal ve tarihsel anlatımları arasındaki sınırı yaratıcı bir şekilde aşabilir. Bilhassa Saadat Hasan Mantu'nun hayatı ve eserleri bu konuda çok iyi bir kaynaktır.

Hindistan'ın 1947 yılında bölünmesinin kötü etkilerini yirminci yüzyılın en büyük Urdu öykü yazarı Saadat Hasan Mantu (1912-1955), sömürgeleikten kurtuluş sırasında alt kıtanın birliğini paramparça eden katı İngiliz soğukkanlılığına hayret etmiştir (Jalal, 2017:17). Devlet adamlığı, zekası ve uzak görüşlülüğüyle tanınanlar bu durumu görmezden geliyordu. İnsanlar kendilerini av hayvanlarından ayırmak için cinayet ve kargaşaya karşı kurallar koymuştur. Bağımsızlığın ufkunda Hindistan'ı bütünüyle etkileyen katliam sırasında bu kuralların hiçbiri gözlenmemiştir.

“Son birkaç ayda, adına Hindistan denen bu topraklarda kan nehirleri öyle çok aktı ki cennet bile hayrete düştü... Kan ve çelik, savaş ve tüfek, insanlık tarihinde yeni değil. Adem'in çocukları her zaman bu oyunların içinde yer aldı. Ama insanın renkli tarihinin hiçbir kısmında bu şekilde biten bir oyunun bir örneği daha yoktur” (Mantu: 1991:434-435).

Mantu, uluslar arası alanda en çok Lahor'daki bir akıl hastanesinde tedirgin bir şekilde bekleyen gayrimüslim hastaları yazdığı “ Toba *Tek Singh*” başta olmak üzere bölünme öyküleriyle tanınmaktadır. Mantu bu öyküsünde akıl hastalarını, onların nakline karar verenlerden daha akli başında resmederek bölünmenin mantığını ustaca sorgulamaktadır (Mantu, 2017:22).

Yaşadığı zamanın keskin bir gözlemcisi olarak Mantu olağanüstü bir ileri görüşlülüğe sahiptir. Onun kapsamlı düşünceleri, din ve riyakarlıkla, şehitliğin çoğul anlamlarıyla, Amerika ve Pakistan arasındaki can sıkıcı amca-yeğen ilişkisiyle ve hepsinden önemlisi İngiliz Hindistanı'yla yer değiştiren rakip kardeşlerin karmaşık ve iç içe geçen kimlikleriyle ilgili bir jilet kadar keskin sezgileri, bir tarihçiye alt kıtanın açmazlarının geçmişi, bugünü ve geleceğini hep birlikte dokumak için paha biçilemez bir malzeme zenginliği sunmaktadır (Jalal, 2017:30).

Özetle Mantu, yirminci yüzyılın önemli Urdu öykü yazarı olarak, bölünme hakkındaki öykü ve yazılarında göç etmek zorunda kalmış insanların duygu betimlemelerindeki gerçekçiliği ve okur üzerinde bıraktığı etki bakımından başarısı tartışılmazdır. Onun günlük hayat tasvirleri hem sömürgeci hem de sömürgecilik sonrası çağdaşları tarafından eleştirilmiştir. Yirmi yıl boyunca kaleme aldığı eserleri insan tabiatına dair nadir bir kavrayışın hazinesidir.

III. BÖLÜM
SAADAT HASAN MANTU VE TRAVMA

3.1. Travma

Travma, Yunancada *yaralanma* anlamına gelmektedir. Uzun zaman travma kavramı, vücudun herhangi bir yerinin hasarına neden olan fiziksel travma anlamı dışında kullanımı sınırlı olmuştur (Jones, 2007:164-175). Travma kavramı artık sıradan bir insan deneyiminin daha da ötesinde büyük bir olay yaşamış insanların hayatlarındaki “Psikolojik Kırılma Noktası” için kullanılan bir ifade haline gelmiştir (Kellerman, 2007:41). İnsanlar yaşadıkları bu olumsuz durumlar karşısında çaresiz kalmış ve baş edemedikleri bu deneyimlere karşı psikolojik tepkiler vermiştir.

Travma teorisinin önde gelen isimlerinden biri olan ve travması patolojiden ya da basit bir zihinsel rahatsızlıktan çok daha öte gören Cathy Caruth, travmanın “ Sesini duyurmaya çalışan ve bize aksi mümkün olmayan bir gerçekliği ve doğruyu anlatmaya çalışan bir yaranın hikayesi” olduğunu ileri sürmektedir (Hartman, 1996:4). Caruth, travmayı kontrol edilemeyen sürekli halüsinasyonların ve diğer istemsiz durumların ortaya çıkmasıyla gecikmiş tepkilerin verildiği ani ve yıkıcı olayları yoğun bir şekilde yaşama deneyimi olarak tanımlamıştır (Hartman, 1996:11).

Bir olayın travma yaratıp yaratmaması şu özelliklere göre belirlenir:

Tablo 3. Bir Olayın Travma Yaratıp Yaratmamasına Yönelik Özellikler

	Faktör	Açıklama
1	Travmanın Özelliği	Olayın şiddeti, doğası ve süresi
2	Kişi için Anlamı	Bireyin olayı nasıl değerlendirdiği ve olayın yaşamındaki yeri
3	Yaş	Bireyin yaş grubu
4	Yaşantı	Bireyin geçmiş yaşam deneyimleri ve koşulları
5	Cinsiyet	Bireyin cinsiyeti
6	Kalıtsal Özellikler	Genetik faktörlerin etkisi
7	Aile Yapısı	Ailenin işlevselliği ve desteği
8	Sosyal Destek Kaynakları	Bireyin sahip olduğu sosyal destek ağı
9	Stresle Başa Çıkma Yöntemleri	Bireyin stresle başa çıkma yetenekleri
10	Farkındalık	Bireyin duygusal ve zihinsel farkındalığı
11	Önceki Travma Deneyimleri	Bireyin geçmişte yaşadığı travmaların etkisi

Travma öznel bir deneyimdir. Bir olayın, bireyde travmatik etki yaratıp yaratmaması tamamen bireyin olayı algılayış biçimine, olayın hayatını, duygu ve düşüncelerini ne kadar olumsuz etkileyeceğine bağlıdır. Herhangi bir olay kişinin yaşam biçimini olumsuz yönde etkileyip sosyal hayatını bozuyorsa o travma olarak değerlendirilir. Ancak kişiler olayları farklı açıdan değerlendirebilir. Aynı olumsuz olayları yaşamış kişilerin bazıları için bu deneyimler travma oluştururken bazıları için oluşturmayabilir. Bundan dolayı travmanın özelliğinden daha çok travmanın birey için ne anlam ifade ettiği çok önemlidir.

3.2. Travma ve Edebiyat

Edebiyatın ne olduğuna dair kesin bir tanım yapılabilmesi doğası gereği güçtür. Bu noktadan hareketle, geçmiş travmaların üstesinden gelme amacıyla edebiyatı bir yol olarak görmek ise edebiyatın tanımlanması açısından daha zordur.

Travma konusu, pek çok çağdaş sanat dalı tarafından incelenmekte ve insanların yaşadıkları travmalar , merak ve sempati hissi uyandırarak çeşitli sanat dallarıyla – edebiyat, sinema, fotoğrafçılık vb.hedef kitleye aktarılmaktadır. Travma ile ilgili yazınsal türlerde en çok sorgulanan konu birey ve dilini de kapsayan travmatik deneyimin kurguda nasıl anlatılacağıdır. Bu konuya Anne Whitehead, *Trauma Fiction* adlı eserinde travma ve anlatı arasındaki ilişkiyi değerlendirerek cevap vermeye çalışmış ve travma teorisinin yazarlara “travmayı kavramsallaştırmada yeni yollar sağladığını” ve odak noktasını “geçmişten ne hatırlandığı sorusundan nasıl ve niçin hatırlandığı” sorusuna yönelttiğini ileri sürmüştür (Whitehead, 2004:3). Ona göre yazarlar, “travmanın etkisinin ancak formlarının ve semptomlarının özenle aktarıldığı zaman temsil edilebileceğini, böylelikle zamansallık ve kronolojinin çöktüğünü ve anlatıların tekrarlar ve dolaylamayla karakterize edildiğini” fark etmiştir (Whitehead, 2004:3).

Geleneksel yazın tekniklerinin travmatik eylemi anlatmada yetersiz olduğunu ileri süren Whitehead (2004:82), travma kurgusunun edebiyattaki bu tekniklerin sınırlarını zorladığı ve travmanın yıkıcı etkisini yansıtmak için çeşitli anlatı tekniklerine başvurulduğunu belirtir. Bunlardan en önemlisi anlatının doğrusal olmayan bir yapıyla aktarılmasıdır. Giriş, gelişme, sonuç şeklinde yapılanmayan anlatılar sadece travma anlatılarında değil çağdaş edebiyattan birçok anlatıda kullanılmaktadır. Bundan dolayı, bu teknik sadece bu anlatılarla özgü olmamakla birlikte travma edebiyatının en önemli özelliklerinden biri olarak kabul edilir. Doğrusal olmayan anlatılarda, zamanın parçalanmışlığını okuyucuya yansıtmak için geri dönüş ya da ileri gidiş formları oldukça sık kullanılır.

3.3. Örnek Hikayeleri Işığında Saadat Hasan Mantu ve Travma

Bu başlık altında Saadat Hasan Mantu'nun *Toba Tek Singh*, *Soğuk Et* ve *Açıver* adlı hikayelerinin özetini verip, bu hikayelerdeki travmatik unsurları ele almaya çalışacağız.

3.3.1. Toba Tek Singh¹

Savaş, iç ve dış karışıklık, zulüm, ekonomik veya siyasi sorunlar gibi nedenler yüzünden topraklarından ayrılmak zorunda kalan insanlar, adaptasyon, kimlik sorunları, maddi sıkıntılar ve dil sorunu gibi yer değiştirmeden kaynaklı durumlarla mücadele etmede zorluklar yaşayabilirler. Bu zorluklar ise zaman zaman insanları zorlayabilir ve travmatik bir tecrübe olarak yaşamlarında yer alabilir. Böyle bir sürecin de ardından 1947 yılında Hindistan parçalanarak kuzeyinde Pakistan kurulur. Bir milyon kadar kişi hayatını kaybeder ve hemen sonrasında on beş milyon insanın yerini yurdunu terk

¹ Pakistan'ın Pencab eyaletinde bir şehir.1954 yılında yazılmıştır. Bölünmenin ardından Lahor'daki bir akıl hastanesinde bölünmenin etkilerini ve akabinde oluşan kimlik sorununu tüm yönleriyle anlatan öyküdür

ederek mübadeleye zorlandığı bir dönem peşinden gelir. Sihler, Müslümanlar ve Hindular dinlerine göre iki ülke arasında yer değiştirmeye mecbur bırakılırlar. Ailelerin dağıldığı, toprakların terk edildiği kaotik ve bir o kadar da hüzünlü yıllardır. Ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların “soyutlanma, yabancılaşma, ayrımcılık, fakirlik veya şiddet” gibi durumlarla karşı karşıya kalabildiklerini dile getiren Hron (2018:288), bu insanların travma sonrası stres bozukluğu gösterebildiklerini belirtmiş “Ani durumlarda ortaya çıkan anılar, kabuslar veya geri bildirimler, uyaranlara karşı aşırı hassasiyet, çözülmeli durumlar” ve “keder, korku ya da kaygı (...) depresyon, yeme bozuklukları” gibi semptomlar gösterebildiklerini ifade etmiştir. Topraklarından ayrılmalarıyla başlayan ve bazen devamlılık gösteren bu sorunlar edebiyatta göç ve diaspora edebiyatı, travma edebiyatı gibi pek çok alanın konusu olmuştur. Kendisi de kalıcı olarak ülkesinden ayrılmış olan Mantu, hemen hemen tüm hikayelerinde bu temaya yer vermiş ve çoğu hikaye karakterini travmatik bir unsur olarak ele almıştır. Saadat Hasan Mantu'nun yazdığı “*Toba Tek Singh*” adlı öykü işte bu travmayı göstermektedir:

Mahkûmların mübadelesinden sonra sıra akıl hastanelerine gelmiştir. Zaten kafaları karışık olan hastalar bir de dışarıdan gelen eksik bilgilerle neler olacağını bir türlü anlayamazlar. İçlerinden birisi “Pakistan nedir ki?” “ Pakistan nerede ?” diye sormakta haklıdır. Birdenbire doğduğu toprak başka bir ülke olmuştur. Bir başkası çareyi bir ağacın tepesine çıkıp kendine yurt ilan etmekte bulur. Bir başkası çırılçıplak soyunur. Belki de bu durum kimliğini, geçmişini kaybetmenin bir göstergesidir. “*Toba Tek Singh*” de bir zamanlar sahip olduğu toprağının hangi ülkede kaldığını öğrenmeye çalışsa da kime sorsa doğru bir cevap alamaz. Kendi yurdu nerede, Hindistan’da mı, yoksa Pakistan’da mı? diye sorular sorar. Kuşkusuz buradaki bölünme, bir coğrafyanın bölünmesinden başka anlamlara gelmektedir. Bu durum, insanın bir yerli olmasından gelen aidiyet hissini kaybolmasının yarattığı varoluşsal bir boşluk açığa çıkarmaktadır.

İnsan yaşamında bazen anlamını kaybettiği zamanlar olsa bile nerelisin sorusuna verilen yanıt, onun varlığının belirleyici yanlarından birini oluşturur. Mantu'nun bu öyküsünde bölünmenin yarattığı sorunların açık edildiğini ve bir yerli olmanın belirsizleşmesinin getirdiği hissi görmekteyiz. Mantu'nun göç öyküleri değerlendirildiğinde karakterlerin yaşadıkları yerleri değiştirmelerinin hayatlarını olumsuz etkilediği ve hatta travmatik eylemlere dönüştüğü sonucuna varabilir. İnsanlığın varoluşundan yola çıkarsak Adem ve Havva'dan başlayan travmatik yer değiştirme, tarihte göçler, savaşlar, ilticalar, maddi ve manevi amaçlar gibi pek çok nedenden kaynaklanmıştır. Mantu'da hikayelerinde çeşitli sebeplerle anavatanlarından ayrılıp başka yerlerde yaşamak durumunda kalan karakterlerin yaşadığı travmaları okuyucuya aktarmaya çalışmıştır.

Bu öykünün karakterlerinden biri olan Beşen Sing, akıl hastanesine geldiği günden beri hiç uyumamış hatta dinlenmek için uzandığı bile görülmemiş bir karakterdir. Beşen Sing mübadele konusu açılınca belli bir dilde karşılığı olmayan anlamsız cümleler kuruyor. O artık dilinin de ne olduğunu bilmediği için belki yeni bir dil icat etmiş, dilsiz bırakılmanın sıkıntısını böyle aşmıştır. Onun hikayesini bunlar dışında anlamlı kılan şey ise mübadele günü gelip çattığında yaşanmış olup onu Hindistan'a dahil etmek istediklerinde direniyor sonrası şöyle anlatılmaktadır:

“Zararsız bir adam olduğu için daha fazla zorlamadılar. Orada öylece dikilmesine izin verip diğerlerinin işlemlerine geçtiler. Güneş doğmadan önce, o zamana kadar sessiz sakin durmakta olan Beşen Sing'ten göğü delercesine bir haykırış duyuldu. Çevredeki yetkililer koşarak yanına geldiğinde on beş yıldır gece gündüz hiç uyumadan ayakta duran adamın yerde yüzükoyun yattığını gördüler. O taraftaki dikenli telin ardı Hindistan'dı, bu taraftaki dikenli telin ardı Pakistan... İkisinin ortasında, herhangi bir adı olmayan bu yerde ise Toba Tek Singh uzanıyordu”(Çiftsüren,2017:13)

Farklı karakterlerin yer aldığı bu hikayede Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması karakterler üzerinde pek çok travmaya neden olur. Bunlardan ilki, bölünme gibi travmatik olay nedeniyle karakterlerin yattıkları akıl hastanesini terk etmek zorunda kalarak farklı yerlere yerleşmesidir. Hem buldukları yerde yani hayatlarına uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları problemler hem de geçmişlerinin bir yansıma gibi kendilerini takip etmesi neticesinde karakterlerin yaşadıkları deneyimler travmatik yer değiştirme bağlamında ele alınmalıdır. Hikayede akıl hastanesindeki karakterlerin hepsi travmatik bir yer değiştirme yaşamıştır. Beşen Singh'in sınırda yatışının simgelediği alegori de vatani olmayan bir insanın durumunu göstermektedir. Öyküde ifade edilen sınır, nereli olduğu sorusunun cevabını kaybettiği, aidiyet hissinin dikenli tellerle belirsizleştirildiği yer olarak betimlenmektedir. Toba Tek Singh adlı hikayede yaşanan durum, Cezayirli Sosyolog Abdelmalek Sayad'ın (2003) göç eden insanların hem anavatanları hem de yaşamak zorunda kaldıkları ülkeler arasında yani hem geçmişteki hem de şimdiki zaman arasında sıkıştıklarını belirttiği “çifte yokluk” ifadesiyle izah edilebilir. Bu iki dünya arasında kesişen bireyler, zaman ve uzam karmaşası yaşarlar. Bu durumda karakter için her iki yer de ona artık yabancıdır, geçmiş ve şimdiki zaman arasında sıkışmıştır ve bu her iki sınırda da yer almaması gerektiğine inanarak çifte yokluk yaşamaktadır.

Yukarıda özet olarak ifade ettiğimiz “*Toba Tek Singh*” (1953), bölünmenin etkilerini ve sonrasını incelikli bir şekilde ele alan Mantu'nun önemli hikayelerinden biridir. Hikayenin giriş bölümü gerçek bir karakteristik olan ortamı çağrıştırıyor. Bu hikaye bölünme ile beraber vatan dedikleri, yaşadıkları toprakları ve insanların dinî inançlarının nasıl ters düşebildiğini anlatan önemli bir hikayedir. Bu hikaye aynı zamanda kolektif travmanın en güzel örneklerinden biridir. Kolektif travma, kolektif boyutta geniş çaplı felaketler yaşandığında topluluklar üzerinde bireysel ve kolektif

kimliği olumsuz etkileyen ve çağlar boyunca kolektif bellek de yer edinecek olan uzun bir travma sürecidir.

Toba Tek Singh adlı hikaye de kolektif travmaya neden olan olay Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılma sürecidir. Bu sancılı sürecin, her zaman bir "kıyım" olarak hatırlanacağını ifade eden Khan(2017:6) milyonlarca kadın, erkek ve çocuğun öldüğü bu kıyımda "Müslümanlar, Sihler ve Hinduların kurban olarak eşit derecede acı çektikleri gibi cinayetler ve saldırılar için de eşit derece de suçlanabileceklerini ifade etmiştir.

Bölünmeyle birlikte insanlar, topraklarından göç etmek zorunda kalmış ve bu sırada artan şiddet eylemleri sebebiyle taciz, tecavüz, işkence, ölüm gibi pek çok travmatik deneyim yaşamak zorunda kalmışlardır. Akıl hastanesindeki hastalarda bu travmatik deneyimin bir parçasıdır.

Sığınma evindeki mahkumların mübadelenin neden gerekli olduğu konusunda bilgileri yoktur. Bundan dolayı mübadele gerçeği ile yüzleştiklerinde ruhsal olarak sarsılırlar. Bölünme, insanları evsiz bırakarak travma yaratmış ve kimlik sorununa yol açmıştır. Mantu o dönemin zihinsel sıkıntılara tanık olan önemli yazarımızdır. Bölünmenin dehşetine ve ardından gelen kafa karışıklığına tanık olmuştur. Bu durum için Asaduddin *Black Margins*' adlı eserinde Mantu'nun çelişkili sözlerine şu şekilde yer vermektedir:

"Yazmak için oturduğumda aklımın karışık bir durumda olduğunu buldum. Ancak ne kadar denediysem Hindistan'ı Pakistan'dan, Pakistan'ı Hindistan'dan ayıramadım. Aklım tekrar tekrar karıştırıcı soruyla karşılaşıyordu; "Edebiyat olacak mı ? Pakistan'ın durumu farklı mı ? Öyleyse nasıl ? Yazılanlar üzerinde kimin iddiası var ? Bölünmemiş Hindistan, bu da mı bölünecek ? (Asaduddin, 2003:29).

Yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalıp ve şimdi ikinci vatanlarında yaşamak zorunda olan akıl hastalarını Mantu, ihmal edilmiş ve yoksun karakterler aracılığıyla

sosyal travmayı ortaya koymaktadır. “*Toba Tek Singh*” adlı öyküde çevresel yer değiştirmenin zorluğu, hayatın anlamsızlığı kişilerin karakterlerini de şekillendirir. Umutsuzluk, çaresizlik ve intihar girişimiyle sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla Beşen Singh’in travması yeni ulusun kimlik tehdidiyle bağlantılıdır. Tan ve Kudaisya (2005:22), bölünme sonucunda “ata topraklarını” yitiren ve köklerinden koparılıp mülteci hayatı yaşamak zorunda bırakılan insanların kimlik sorunları yaşadığını ifade etmektedir. Bir yerin sadece fiziksel bir alan olmadığına vurgu yapan Tan ve Kudaisya (2005:22), o yerin aslında “insanların yaşamlarını, hareketlerini, aktivitelerini ve günlük rutinlerini sergiledikleri bir arena olduğunu belirtir. Buradan hareketle, yalnızca fiziksel bir alandan çok daha fazlası olmasını sağlayan şey aslında orada yaşayan insanların onlara yüklediği anlam ve neticesinde oluşan kimliklerdir.

Müslümanların çoğunlukta olduğu Pakistan’a Hindistan’da yaşayan Müslümanların, Pakistan’da yaşayan Hindu ve Sihlerin ise Hindistan’a göç etme mecburiyetinin ortaya çıkması ve göç esnasında topraklarından ayrılmak zorunda kalanların yaşadığı bu trajik hikaye Mantu’nun konusu olmuştur. Bu dönemde yaklaşık 12 milyon kişi karşılıklı göç ederek sınırın iki tarafında yer değiştirmiştir. Fakat göç esnasında yolda karşılıklı saldırılar olunca her iki taraftan da yüzbinlerce kayıp verilmiştir. Urdu Edebiyatına da Fesadat Dönemi olarak geçen bu dönemde göç esnasında yolda saldırıya uğrayan, çeşitli işkencelere maruz kalan insanlar, yakılıp yıkılan köyler, anlatıldığı gibi anayurtlarından uzaklaştırılan insanların yıllarca beraber yaşadığı arkadaşlarından, ait oldukları topraklardan ayrılmaları, kimliksiz kalmaları trajik şekilde *Toba Tek Singh* ‘de anlatılmıştır.

3.3.2. Thanda Goşt²

Müslümanlar, Hindular ve Sihler'in beklenmedik bir şekilde yer değiştirmelerinin istenmesi, insanların topraklarından ayrılmak zorunda bırakıldığı göç sorununun yanı sıra benzeri görülmemiş bir vahşet gösterisine dönüşmüştür. Yüz binlerce insan öldürülmüş, sayısız kadına ve erkeğe tecavüz edilmiş, binlerce insana işkence yapılmış ve sakat bırakılmıştır. Mantu, bu durumda yaşanan vahşetin ayrıntılarına girmez; fakat bu vahşetin travmatik sonuçları üzerinde durarak okuyucuya, insanların her şeylerini ardında bırakıp gidecek kadar korkmalarını ya da karşı karşıya geldiğinde birini öldürebilecek kadar acımasızlaşabileceğini aktarır. Mantu, bu hikayede bölünmenin yarattığı acımasızlığı Eşir Singh karakteri üzerinden travmatik bir boyutta ele almaktadır:

Eşir Singh, otel odasına girer girmez eşi Kalvant Kour yatakta doğruldu. Keskin gözlerle onu dikkatle süzdü.

Eşir Singh bir kenarda suskun şekilde dikilmiş duruyordu. Birkaç dakika daha aynı şekilde suskun geçtikten sonra Kalvant Kour daha fazla dayanamadı.

Kalvant Kour “Eşir Efendi!” diye çığlık attı fakat derhal sesini alçalttı. Oturmakta olduğu yatağın üstünden kalktı ve ona doğru yaklaşırken “Nerelerdeydin kaç gündür ?” diye sordu. Eşir Singh kurumuş dudaklarını diliyle nemlendirdi. “Bilmiyorum”. Kalvant Kour afalladı. “Bu nasıl cevap böyle?”. Eşir Singh elindeki kirpanı bir kenara attı ve sanki kaç gündür hastaymış gibi yatağa uzandı. Kalvant Kour, Eşir Singh'in yayılarak doldurduğu yatağa baktı. Bir acıma duygusu sardı içini. Alnına elini koyarak şefkatli bir sesle sordu. “Canım, ne oldu sana?”. Eşir Singh tavana bakıyordu, gözlerini oradan ayırıp Kalvant Kour'un tanıdık yüzünü incelemeye başladı.

² Urdu Dilinde “Soğuk Et” veya “Buzdan Daha Soğuk” anlamına gelmektedir. Manto tarafından 1950 yılında kaleme alınmıştır. Bu tez de çevirinin “Soğuk Et” olarak ele alınması uygun bulunmuştur.

Kalvant Kour sevgi dolu bir sesle sordu: ‘‘Eşirim, kaç gündür nerelerdedin?’’. ‘‘Ölünün köründeydim’’. Kalvant Kour, edalı bir tavırla Eşir Singh’in ellerini bir tarafa itti. ‘‘Başım üstüne yeminle doğru söyle... Şehre mi gitmiştin?’’ Eşir Singh hayır diye cevapladı..

Travma çalışmalarında bellek, önemli bir yere sahip olup, kişilerin ya da toplulukların geçmiş bağlantılarının saklandığı bir alandır ve kişilerin hislerini, kendilerini ifade etmelerini önemli ölçüde etkiler. Bu bellekte gizlenen bilgilerin dil aracılığıyla aktarılması mümkün değildir. Bunun sebebi ise yaşanan olayın vahşetiyle birlikte olay, kişinin anlama sınırını aşan ve anlatılamayan, ifade edilemeyen ve bilinçli bir şekilde anımsanamayan bir anı olarak bellekte depolanır.

Mantu’da ‘‘Soğuk Et’’ adlı hikayesinde Eşir Singh karakteri üzerinden travmatik belleği farklı şekilde yansıtma yolunu tercih etmiştir. Eşir Singh, yağmalama için girdiği evde tecavüz ettiği kızı karısına anlatmamak için zihnini bastırarak belleğini susturmak; bazen unutmak istediği o anı istemsiz olarak hatırlamak ve bazen de hatırlamak istediklerini yaptığı vahşet yüzünden hatırlamakta zorluk çekmiştir:

Eşir Singh yüzü kızarmaya başladı. Kalvant Kour bu değişimi görür görmez saldırıya geçti. ‘‘Bak nasıl da yüzün kızarmaya başladı... Eşir Efendi! Vahiguru’ya yemin ederim, bu işin içinde bir iş var’’. Eşir Singh’in sesi cılızlaşmıştı. Kalvant Kour’un kuşkusu daha da arttı. Eşir Singh’in biriyle beraber olduğunu, onun kendisini aldattığını düşünüyordur. Bölünme sebebiyle kendi toprağındaki malları yağmalayan Eşir Singh karakterinin, yağmalamak için girdiği evde bir kıza tecavüz etmesi travmatik bir deneyim olarak ele alınmıştır. Travmanın ve bölünmenin birbiriyle ilişkili olduğunu belirten Rossi (2005:203-204) sürgünle birlikte ‘‘coğrafi, dilsel ve ruhsal olarak uzaklaşma’’ durumunun bölünmüş kimliklere sebep olduğunu belirtmiştir

Kalvant Kour kararlı bir ifadeyle ‘‘Eşir Efendi, ne olduğunu öğrenmeden bırakmayacağım seni. Vahiguru Ci’ye yemin et... Bu işin içinde bir kadın meselesi yok mu?’’. Eşir Singh üzgün bir şekilde onaylar anlamda başını salladı. Kalvant Kour çıldırmış gibi yerinden fırladı ve bir kenarda duran kirpanı kaptı. Muz soyar gibi bir çırpıda kınını çıkarıp bir kenara attı ve kirpanı Eşir Singh’e saptı. . Kalvant Kour geri çekildi. Kan, Eşir Singh’in boynundan yüzüne doğru fışkırıyordu. Titreyen dudaklarını araladı ve biraz teşekkür biraz şikayet eder gözlerle Kalvant Kour’a baktı. ‘‘Canım benim çok acele ettin... fakat, haklısın.’’ Kalvant Kour’un kıskançlığı tekrar alevlendi. ‘‘Kim o söyle! Kim o lanet olasıca !’’ Eşir Singh zor nefes alarak ‘‘Ben... ben var ya... altı kişiyi öldürdüm... o kirpanla...’’ dedi.

‘‘Bastığım evde yedi... yedi kişi vardı...altı tanesini...öldürdüm... bu kirpanla...beni

Kalvant canım...nasıl anlatsam...çok güzeldi...onu da öldürebilirdim...ama dedim ki...öldürme Eşir...Kalvant’ın her gün tadına bakıyorsun...bir de bu meyvenin tadına bak...’’ Kalvant Kour ‘‘Hıı, evet’’ demekle yetindi. Bölünmenin, insanın kendisine bile yabancılaşmasına neden olacak kadar yıkıcı olan etkisinin Eşir Singh’te yaşattığı travmayı görmek mümkündür.

Sesi kaybolmuş gibi oldu. Eşir Singh kapanmakta olan gözlerini aralayıp Kalvant Kour’un zangır zangır titreyen bedenine doğru baktı. ‘‘O...o ölmüştü...cesetti o...soğuk etti...Canım elini ver bana...’’

Kalvant Kour, elini Eşir Singh’in elinin üzerine koydu;buz gibi soğuktu...

Hikayede, okuma yazma bilmeyen ve cinsel yönden saldırgan bir Sih olan Eşir Singh’in katıldığı yağma sırasında başından geçenleri anlatılmaktadır. Bu öyküde Mantu sık sık Singh’in zihinsel durumunu aktarmak için sessizlik imajını kullanmaktadır.

“*Soğuk Et*” bölünme döneminde yaşanan vahşet ve terörün bir metaforudur. Vahşet, insanı olduğundan başka bir varlığa dönüştürebilen travmatik bir durumdur. Hikaye bir kadın karakter Kalvant Kour’un bakış açısından daha iyi okunabilir. Eşine büyük bir sadakatle bağlıdır ve onun yaptıklarını öğrenmek için sabırsızlanmaktadır. Ona hayrandır ve onun sadakatsiz olduğu gerçeğine tahammül edemiyordur. Singh, Müslüman bir kıza tecavüz eder ve bu kötü eylemin sonucunda kızın çoktan öldüğünü anlayınca travma yaşar. Sonra bir kıza tecavüz ettiğine dair tekrarlayan kabuslar görmesi ise travmatik anıların temsili formundadır. Eşinin tedirgin davranışları ve sorduğu sorulara net bir cevap alamamasından dolayı Kour’un duygusal stresi metinde açıkça görülmektedir.

Kour’un kocasının kendini aldattığına dair algısı onu incitir. Duygusal açıdan bunalmış durumda ve kendini kontrol etmeyi başaramaz. Sadakatini ihlal ettiği için kocasını öldürür. Burada bir aşk travması söz konusudur. Depresif davranışlarla bağlantılı olabilecek, yüksek düzeyde duygusal uyarılmayı karakterize eder.

Suçluluk, bir duygu veya belirli eylemlerin ön yargılı bir şekilde değerlendirilmesinden kaynaklanır. Suçluluk, korku ve utanç duygusunu karakterize eder. Kour’un davranışı suçluluk duygusunun örneğidir. Stephan Alter “*Delilik ve Bölünme: Saadat Hasan Mantu’nun Kısa Hikayeleri*” adlı makalesinde şuna dikkat çekmektedir:

“Hiçbir yazar Saadat Hasan Mantu kadar güç ve inançla toplumsal çatışmanın şiddet belirsizliklerini aktaramadı. Hikayelerinin çoğu toplumun bölünmesinin neden olduğu umutsuzluk ve altüst oluş duygusuna odaklanır. 1947 yılında Pakistan ve Hindistan’da mağdur edilen mültecilerin travmasını öfke ve dehşet içerisinde tasvir ederek anlatıyor” (Alter, 2017:91).

Mantu, bu hikayede kırılmış duyguları ve dengesiz eylemleri açığa çıkarmaktadır. “*Soğuk Et*” hikayesi psikolojik bir hikaye olarak sadist bir notla bitirmektedir. Hikaye boyunca okuyucu Singh’in korkunç tasviriyi karşı karşıya kalmaktadır.

Hindistan ve Pakistan’ın bölünmesi, tarihte eşi benzeri olmayan acımasız bir ahlaksızlığın yaşanmasına neden oldu. Canlıların cinsel dürtüleri insan arzularının en kaçınılmaz ve kaçınılmaz olduğundan, cinsellik kavramının öncelikle “cinsel şiddet” olarak ele alınması, anlaşılması ve üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Mantu, psikanalizi insan davranışıyla birleştirme konusunda kusursuz bir niteliğe sahipti; bu nedenle onun karakterleri sadece isimler değil aynı zamanda ikinci dereceden kolektif deliliğin simgeleridir. Yazarın *Soğuk Et* öyküsünde insan ruhunun, sosyal iklimden bahseden ve dolayısıyla insanın iktidarsızlığına yol açan karanlık tasvirini görüyoruz. *Soğuk Et* adlı öyküde Mantu’nun anlatımı ve bazı kelimelerin kullanımı dikkate alınır, düzenli olarak şiddet içeren cinsel eylemler gerçekleştiren karakterlerin zihinlerinde cinsel şiddetin ne kadar hakim olduğu konusunda bize fikir vermektedir. Öyküde, yazar şiddetli bir kopuş örneği olan Hindistan’ın 1947’deki bölünmesinin anlamına odaklanmaktadır. İhlal edilen bedenin travmatik olarak tanınması vardır. Bu tanınma metoforik olarak karşımıza Singh’in davranışlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

3.3.3. Khul Do³

Kampın soğuk zemininde yatmakta olan Siraceddin gözlerini açıp etrafında dalgalı bir denizi andıran mahşeri kalabalığı gördüğünde, kavrama gücü daha da zayıfladı.. Kafasından bir anda birçok düşünce geçti. Yağma, alevler, kaçışmalar, istasyon, mermiler, gece karanlığı, Sakina !!! Siraceddin birden yerinden fırladı ve deliler gibi koşturarak dört bir yanını dolduran insan denizini taramaya başladı.

³ Urdu Dilinde “Açıver” anlamına gelmektedir.

Tam üç saat ‘‘Sakina! Sakina!’’ diye bağıarak kampın altını üstüne getirdi ama tek varlığı olan gencecik kızına ait bir tek iz bulamadı. Her yer ana baba günüydü. Kimi çocuğunu arıyor, kimi karısını, kimi kızını... Sakina'nın annesi ölmüştü. Siraceddin'in gözleri önünde son nefesini vermişti. Peki, Sakina neredeydi ? Ölmek üzereyken annesinin ‘‘Beni bırak, Sakina'yı al ve çabucak buradan kaçın’’ dediğini hatırlıyordu. Sakina onunlaydı, ikisi yalın ayak kaçıyorlardı. Peki, Sakina neredeydi?

Siraceddin altı gün sonra kendini topladığında ona yardıma hazır bazı kişilerle görüştü. Bunlar, bir kamyoneti olan sekiz delikanlıydı. Siraceddin onlara dualar etti ve Sakina'yı tarif etmeye koyuldu.

Gönüllü gençler, derin bir duygusallıkla eğer kızı hayattaysa birkaç gün içinde bulup getireceklerine dair Siraceddin'e söz verdiler. Sekiz delikanlı, uğraşp didinerek kelle koltukta Amritsar'a gittiler. Pek çok kadın, çocuk ve yaşlıyı oradan alıp güvenli bölgelere ulaştırdılar. On gün geçmişti ama Sakina'yı bulamadılar.

Bir gün yine aynı iş için Amritsar'a giderlerken Çeharta yakınlarında yol üstünde bir kız gördüler. Kız kamyonetin sesini duyunca irkildi ve kaçmaya başladı. Gönüllü gençler kamyoneti durdurup hep birlikte onun arkasından koştular. Bir tarlada kızı yakaladılar. Kız gerçekten de çok güzeldi, sağ yanağında irice bir beni vardı. Delikanlılardan biri ‘‘Korkma...Senin adın Sakina mı?’’ diye sordu. Kız kızarıp bozardı, cevap vermedi. Gençler onu yatıştırmaya çalıştılar. Genç kızın korkusu biraz azaldı ve Siraceddin'in kızı Sakina olduğunu kabul etti. Günler geçti...Siraceddin, Sakina'sından hiçbir haber alamadı. Siraceddin bir gün kampta o gönüllü gençleri gördü. Siraceddin koşarak onların yanına gitti. Kamyonet hareket etmek üzereydi ki Siraceddin ‘‘Oğul, Sakina'mdan bir haber var mı?’’ diye sordu. Hepsi ağız birliği etmişcesine ‘‘Haber alacaksın, alacaksın’’ dediler ve kamyonet hareket etti. Akşamüstüydü. Kampta Siraceddin'in oturduğu yerin yakınlarında bir hareketlenme

oldu. Sorduğunda, rayların yanında baygın halde yatarken bulunan bir kızı taşıdıklarını öğrendi. Onu hastaneye götürüyorlardı. Siraceddin’de onların arkasına takıldı. Kalabalık, kızı hastanedekilere teslim etti ve dağıldı. Siraceddin, hastanenin dışındaki elektrik direğine yaslanarak bir süre bekledi. Sonra yavaş yavaş içeri girdi. Odada kimse yoktu, sadece üzerinde bir ceset olan sedye vardı. Siraceddin küçük adımlarla sedyeye yaklaştı. Siraceddin, cesedin sararmış yüzünde parlayan beni görünce “Sakina!” diye haykırdı. Odanın ışığını yakan doktor, Siraceddin’e “Ne işin var burada?” diye sordu. Siraceddin sadece “Ben... ben babasıyım” diyebildi.

Doktor sedyede yatan cesede baktı, nabzını kontrol ederken Siraceddin’e pencereyi işaret ederek “Açıver” dedi. Sakina’nın ölü bedeninde bir hareket belirdi. Cansız elleriyle uçkurunu çözdü, şalvarını aşağı sıyırmaya başladı. İhtiyar Siraceddin “Yaşıyor...kızım yaşıyor!” diye inledi. Doktor tepeden tırnağa tere batmıştı...

Mantu, “Khuldo” adlı hikayede yaşanan dehşete karşı sessizliğini koruyan karaktere yer vermiştir. Sakina’nın hastanede konuşamamasının ve sadece denileni yapması savaşın ne kadar ürkütücü ve izah edilemeyen bir yer olduğunun en önemli göstergesidir. Burada karşımıza çıkan sessizlik yaşanan travmadan dolayı bir bastırma duygusudur. Sessizlik, yaşanan bir olay karşısında tepkisiz kalma durumu değil, bilakis o duruma karşı verilmiş bilinçli ya da bilinçsiz bir tepki olabilir. Travma yaşayan kişiler ya yaşadıkları vahşeti ifade edemedikleri için ya da ifade ederek o deneyimi tekrar yaşayacaklarını düşündükleri için sessiz kalmayı tercih ederler. Bundan dolayı aslında Sakina’nın sessizliği bir haykırışı temsil eder.

Bu hikayeyi okuduğumuzda hikayenin Siraceddin’in duyguları üzerine inşa edildiğini görüyoruz. Mantu, hikayede Siraceddin’in kim olduğunu, onun toplumsal veya sosyal konumunun ne olduğuna dair bir açıklamada bulunmaz. Siraceddin ümit ve ümitsizlik arasında korkuları aslında onun sosyal travması açısından iyi bir örnektir.

Siraceddin'in burada ümit etmesi kızının yaşıyor olmasından kaynaklıdır. Ümitsizlik ise kızının ölmüş olmasıdır. Halbuki Sakina açısından travmatik bir unsur olarak ele aldığımızda ortada korku travması vardır. Canını kurtarmak için korkuyla söylenilene itaat edip hayatta kalma mücadelesi hakimdir. Şiddet, cinsel istismar ve fiziksel saldırı, aşırı hak ihlallerinin örnekleridir ve insan ruhunun ülkenin ulusal kimliğiyle köklü bir bağlantısıdır. Bu hikaye, bölünme esnasında yaşanan acı ve kayıpların gözler önüne serilmesi bakımından Urdu edebiyatının en güzel örneğidir. Milyonlarca insan bağımsızlık gayesiyle canlarını verip, işkenceye uğramıştır. Bundan dolayı bölünme ve bağımsızlık coşkusunun aynı anlama gelmediğini bilmek bizim için önemlidir.

Mantu, öykünün ilk bölümünde Sakina'nın hayatta olduğuna dair işaretler vermektedir. Siraceddin kızının kaybolmuş olduğuna ancak ölmediğine inanır. Daha sonra ondan haber alamayınca ölmüş olma ihtimali güçlenir. Hikayenin son kısımlarına doğru ise 'Sakina yaşıyor' diyerek Siraceddin kendini inandırır. Hikayenin akışı bize Sakina'nın ölme ihtimalini güçlendirip umutsuzluğa yönlendirirken, hikayenin sonunda Sakina'nın yaşıyor olması Mantu'nun şaşkınlık tekniğini kullanarak hikaye boyunca umutsuzluk ve umduğunu bulma duyguları arasındaki geçişi çok net bir şekilde göstermektedir. Sakina'nın hüznü hikayesini ne Mantu ne Siraceddin ne de Sakina söyler. Bize bu hikayenin ana fikrini "örtüsünü açtı ve şalvarını çekiştirirdi" ifadesindeki o zayıf söz anlatmaktadır. Doktor, Sakina'ya değil Siraceddin'e pencereyi aç der. Sakina'nın "Açın" kelimesini duyduğunu, tepki olarak da örtüsünü açmasından anlaşılmaktadır. Sakina için "aç" ve "ver" kelimelerinin birleşimindeki tek anlam vücudundaki gizli bölgeyi, gizli tutan perdeleyip aralayıp bırakmıştır. Bununla beraber, gönüllü kişilerin Sakina'ya neler yaptığını ve onun aklında ne tür etkisi olduğunu Sakina'nın bu davranışında belirgindir. Mantu aslında burada, göç döneminde kadınların nelere maruz kaldığını ve zihinlerinde ne tür travmaların oluştuğunu bize göstermektedir. Hakaret ve aşağılanma kadınların kaderine yazılmış değil ama özellikle

savaş, göç, bölünme döneminde pek çok erkeğin intikamı kadınlardan alınmıştır. Mantu'nun diğer hikayelerine de baktığımızda erkeğin borç ve günahlarının kadının ödemek zorunda kaldığı görülür. Zira Sakina'ya karşı yapılan bu davranış onun kendi coğrafyasının insanları tarafından yapılmıştır.

Mantu bu hikayede açıkça Hindistan toplumunu eleştirmiştir. Göç etmek tamamen tarihle ilgilidir. Bu tarih ise hem şahsi hem sosyolojik hem de insanidir. Bu nedenle soru sadece Sakina ya da Siraceddin'e değildir. Mantu'nun sorusu pek çok Sakina ve Siraceddin'dedir.

Yaşanan göç, bölünme, cinsel istismar gibi travmatik olaylara ait sorunsallığın öyküler üzerindeki etkilere dikkat çekilirken travmanın devlet politikası ve insan psikolojisi bünyesinde ne derece önemli olduğunu görmek mümkündür. Bu nedenle edebiyat, insanın yaşamış olduğu tüm kötü olayla beraber geleceğe yolculuk yapar. Dolayısıyla travma, insanın şimdiye ait dünyasına bile şekil veren , kişiliğinin, kimliğinin ve iç dünyasının anlamlandırılmasında en temel etkidir. Mantu'nun göç öykülerinde de bu travma etkeninin yazınsal kurgulanışı net bir şekilde görülmektedir.

Gerçek hayattaki bireyler ve toplumlar gibi yazınsal dünyada karşılaşılan karakterlerinde yaşamış oldukları toplumsal ve bireysel felaketlerin edebiyat aracılığıyla yazarın yaratmış olduğu atmosfer ve anlatı yoluyla gösterilmiştir. En önemlisi ise bu vahşeti, felaketleri, yaşanan acı dolu olayları ifade etmenin ve onlara ses olmanın Mantu'nun üzerinde büyük bir sorumluluk olduğunu görmek mümkündür.

Sonuç olarak, travmatik bir deneyim yaşayan kişilerin bazen bilinçli bazen de bilinçsiz olarak bir sessizliğe büründükleri ifade edilebilir. Travma deneyiminin, kişinin algısının üzerinde olmasından dolayı, kişi net olarak algılayamadığı durumu ifade etmekte zorlanır. Travma, kişinin yaşamıyla birlikte dilini de ele geçirdiği için yaşanan vahşeti anlatabilmek mümkün olmayabilir. Travmatik deneyim, ifade edilse bile

parçalar halinde, başı ve sonu olmayan, karışık cümleler şeklinde olabilir. Bu hikaye de Sakina'nın tecavüze uğrayıp hastanede konuşamayıp sadece denileni yapması travma deneyiminden sonra nasıl sessiz kaldığı okuyucuya net bir şekilde iletilmiştir.

SONUÇ

Urdu Edebiyat tarihinde kısa hikaye yazarları arasında önemli bir şahsiyet olan Mantu, yaşadığı süre boyunca pek çok eleştirilere maruz kalmış ve edebi çevrelerde hak ettiği değeri kendi döneminde göremese de layık olduğu değer ölümünden çok sonra anlaşılmıştır. Öykülerinde ezilen, zayıf ve mağdur insanlara realist betimlemelerle yer verirken bunları sözde modern ancak yozlaşmış ruhlar barındıran kişilerle iç içe sunuyor olması önde gelen özelliklerinden biridir.

Mantu, kadınla erkeğin cinsel tabular sebebiyle çatışma halinde olması, karşılıksız aşktan dolayı ortaya çıkan kıskançlık ve daha sonrasında kadının uğradığı şiddeti de kaleme almıştır. Kimilerine göre Mantu, kadının fiziksel yapısına meraklı bir araştırmacı kimilerinde göre de sapkın bir narsisti. Fakat günümüzde Hindistan Alt-Kıta ülkelerinde çoğu kişi tarafından ifade özgürlüğünün önde gelen temsilcisi olarak görülmektedir.

Hikayelerinde yaşadığı dönemin toplumsal sorunlarını, düzenin aksayan yönlerini büyük bir cesaretle gözler önüne sermiştir. Mantu, Urdu Edebiyat Tarihi'nde çokça eleştirilen bir yazardır. Bunun nedeni betimlemelerle okuyucu üzerinde bıraktığı çarpıcı etkidir. Mantu'nun yaşadığı dönem, bağımsızlık fikrinin canlanmaya başladığı buna paralel olarak da bölgede egemen devlet olan İngiliz hükümetinin baskı ve zulümlerinin arttığı bir dönemdir. Bundan dolayı pek çok hikayesinin konusu sömürgecinin neden olduğu zor yaşam koşullarıdır. Mantu dönemin asi kalemidir ve hiçbir zaman da çekingen yazılar kaleme almamıştır. Özellikle bu cesaretini kısa hikayelerinde travma konusunu işleyerek göstermiştir.

Travma, farklı milletlerin, sınıfların , toplumsal acılarını ve sessizliklerini ironik bir şekilde birleştiren güçlü bir dengeleyecidir. Saadat Hasan Mantu'nun bu tezde ele alınan öykülerinde travmanın nasıl gerçekleştiğini anlatan örnekler ele alınmaya

çalışılmıştır. Şiddetli şekilde hissedilen umutsuzluk sancıları yazarın bu elim olaylarla daha çok ilgilenmesini sağlamıştır. Hem mağdurları hem de faileri kapsayan bu hikayeler hayatta kalanların travmatik deneyimlerini başarılı bir şekilde yansıtmaktadır.

Yazarın öykülerinde duygusal travmanın yanı sıra fiziksel travma da sıklıkla görülmektedir. Ancak psikolojik travmanın belirtileri yeterince olmadığından belirgin olmadığından sadece hissedilebilir. Büyük ölçüde mağdurun ve failin benliklerindeki rahatsızlıkları, dönemin siyasi ve sosyal şartlarından kaynaklanmaktadır. Bir karakter yıllarca travma halinde kalabilir ve dolayısıyla yaşamlarında benliğine dair pek çok şeyi kaybedebilir.

Açıver adlı hikayede, Mantu Sakina'nın yaşadığı psikolojik travmanın derinliklerine iner. Bölünme ve bölünme sonucunda ortaya çıkan vahşet, tecavüz, şiddet nedeniyle acı çeken mağdur ve ardından gelen zulümler tüm çıplaklığıyla Mantu bu hikayesinde anlatılır. Doktor, Sakina'yı muayeneye gittiğinde baskıcı sıcaklık nedeniyle pencereyi işaret ederek '*Khul do*' (Açıver) talimatını verir. Ancak kızın bu basit talimata verdiği tepki şaşırtıcıdır. Çünkü bilinci yarı açık durumdayken anında belden aşağı kıyafetlerini indirir. Siraceddin, kızının hala hayatta olduğun sinyali üzerine sevinçle bağırırken, doktor tepeden tırnağa ter içindedir. Çünkü kızın yaşadığı travmatik cinsel istismar deneyimini fark eder.

Siraceddin, her insanın içinde bir şeytanın olabileceğinin farkında değildir. Yardım istediği gençler, Siraceddin'in kayıp kızının peşine düşerler, buldukları zaman da istismar ederler. Mantu'nun burada vermek istediği mesaj; her medeni silüetin arkasından herhangi birine zarar verebilecek bir canavarın saklandığını bir kez daha daha düşünmemizi istemesidir.

Mantu'ya göre, Sakina'nın hali korkunçtur şayet sadece vücudunda değil aynı zamanda yaralarından asla kurtulamayacağı, ruhunda da ifade edilmesi zor anıları taşımak zorundadır.

Çalışmamızda yakın okuma için seçilen öykülerin kendine özgü özellikleri olsa da travma, fiziksel ve psikolojik yönleriyle kültürel dönemler boyunca bir bağlantı noktası görevi görmektedir. Bu hikayeler travmatik tarihsel deneyimleri yansıtmaktadır. Mantu'nun kısa öyküleri insan bilincini harekete geçirme ve sarsma potansiyeli taşımaktadır. Travmatik bir deneyimin getirdiği huzursuzluğu sakinleştirmeye yardımcı olur. Bu hikayeler de korkunç ve karakterler bastırılmış deneyimleri dile getiren önemli tanıklardır. Bu tür gizli kalmış geçmişler edebiyatta temsil edildiğinde geleceğe doğru bir hareketi katalize eder.

Mantu'nun "*Soğuk Et*" öyküsü, 1948 yılında Hindistan'ın bölünmesinden sonra, bir toplum üyesi olan kadının başka bir topluma mensup serseri, kundakçılar tarafından cinsel istismara uğramasının o dönemin normal bir durum olarak görülüyor olması kadınların toplumsal şiddet sırasında nasıl acı çekmek zorunda kaldığını gözler önüne sermektedir.

"*Soğuk Et*" adlı öyküde ana karakter ve saldırganlardan biri olan Singh, karşısındaki kadına saldırısını cinsel seviyeye taşıdığı kadının öldüğünü fark edince psikolojik çöküş içerisine girer. Bu olay onu psikolojik olarak aciz ve cansız bir figür haline getirmiştir. Öldürdüğü kadının görüntüsü hayalinde canlanarak sürekli vicdanını rahatsız eder.

Singh'in karısı Kalvant Kour, bu zamana kadar sadakatine güvendiği adamın başka kadınlara yakınlık duyabileceğini daha önce düşünemediği için kocasının yaptığına öfkelenmiştir.

Yazarın gözlemine göre toplumun yüklediği sorumluluk, kadınların ölünceye dek erkeklere kendilerini sunmaları gerektiğidir, mücadele etme söz konusu olmadığından bu vahşetten ancak ölümden sonra kurtulabilmektedirler.

Mantu'nun hikayeleri hayat mücadelesini, maddi ve manevi kayıpları, kadınların içinde bulunduğu kötü durum ve ıstırapları başarılı bir şekilde yansıtır. Hikayeleri mutlu sonla bitmez. O, hikayelerinde romantizm ve didaktizmi bir arada işler. Karakterlerin duygularını okuyucuya yansıtırken aslında içinde bulunulan kaotik durumu öğretici bir şekilde sonuçlarıyla beraber gözler önüne serer.

Karakterlerin Tanrı arayışını ve benlik bulma çabasını açığa çıkarır. Bu aynı zamanda ölüme karşı yaşam mücadelesini gösterir. Okuyucular, Mantu'nun öykülerinde travmatik unsurlar üzerine yoğunlaştığını fark edebilirler. Yazarın içindeki aykırı kişilik, kadının değersizleştirilmesine karşı duyduğu endişeyi ifade ederek erkeklerin intikam alma ya da cinsel obje olarak gördüğü kadını, erkeği inciterek resmetmektedir. Bundan dolayı Mantu'nun erkeklik üzerinde erkeklerin gizli hayal kırıklıklarını ortaya çıkaran yasaklı hikayelere gerçekçi kimliğiyle değinmesinden en çok rahatsızlık duyanların da erkekler olduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak, Mantu kırk üç yıl gibi kısa bir hayata iki yüzden fazla eser sığdırmış Urdu Edebiyatı'nın son döneminin en önemli yazarlarından. Kendisinden sonra gelen yazarlara bir yol açmıştır ve onun sayesinde daha önce yazılmayan konularda eserler işlenmeye başlanmıştır. Her ne kadar söylemleri ve çalışmalarıyla çok fazla tepki alsada Mantu'nun hikayeleri günümüz Urdu Edebiyatı'nda da büyük bir heyecan ve keyifle okunmaktadır. Mantu, yazarlar içerisinde kimsenin ele alamayacağı konu ve olayları büyük bir cesaretle ele alıp ve kendi tarzında işlemiş; Urdu Edebiyat Tarihine de zenginlik katmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Kalimuddin, (1990), **Urdu Zeban aur Fan-e Destangoi**, Lahor: National Book Foundation
- Ahtar, Selim, (1991), **Destan aur Navel**, Lahor: Sang-e Meel Publications
- Aksan, Doğan, (1987), **Her Yönüyle Dil**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Alter, Adam, (2017), **Irresistible**, United States of America: Penguin Press
- Ana Britanicca (1968)
- Asaduddin, Mohammed, (2003), **The West in the Nineteenth-Century Imagination: Some Reflections on the Transition from a Persianate Knowledge System To the Template of Urdu and English**, New Delhi: Oxford University Press
- Aşraf, Ahmet Bahtiyar, (1995), **Kuç Nee aur Purane Afsane Nigar**, Lahor: Sang-e Meel Publications
- Aşraf, Ahmet Bahtiyar, (1995), **Mesail-i Adab, Tankid-o-Tacziyah**, Lahor: Sang-e Meel Publications
- Azim, Vakar, (1907), **Niya Afsanah...**
- Benli, Selma, (1994), **Modern Urdu Şiiri (1850-1900)**, Ankara:A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Bilik, Nuriye, (1997), **Seccad Haydar Yıldırım ve Hikaye Yazarlığı**, Ankara:A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Bolat, Tuncay, (2018), **Hikaye Kuran Nesnelere**, Ankara:Hece Yayınları
- Bulgur, Durmuş, (2019), **Urdu Dili ve Grameri**, İstanbul:Tablet Kitabevi
- Cağferi, Mehdi, (1986), **Urdu Afsane ka Ufk**, Laknov.
- Calbi, Dr.Cemil, (1987), **Nei Tankid**, Delhi: Education Publication House
- Canidi, Azimu'l Hak, (Tarihsiz), **Urdu Adab ka Tarih**, Aligarh: Muslim University
- Cüceloğlu, Doğan, (1993), **İnsan ve Davranış**, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çetişli, İsmail, (2009), **Metin Tahlillerine Giriş 2**, Ankara: Akçağ Yayınları
- Çiftsüren, Arzu, (2017), **Toba Tek Singh**, İstanbul: Zoom Kitap

- Durgun, Recep (2001), **Saadat Hasan Mantu**, Konya:Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Envar, Sadid (1977), **Urdu Adab ki Muhtasar Tarih**, İslamabad: Muktedirah Kaumi Zuban
- Farani, Selim, (1953), **Urdu Zeban or Us Ki Talim**, Lahor
- Fathpuri, Ferman, (1988), **Urdu ka Afsanvi Adab**, Multan: Becan Books
- Haki, Mesud Rıza, (1991), **Urdu Afsanah ka İrtika**, Lahor: Mekteb-i Hayal
- Hamid, Beg, (1991), **Urdu Afsan ki Rivayat**, İslamabad: Akademi Adbiyat-e Pakistan
- Hartman, G (1996), **The Longest Shadow. In the Aftermath of the Holocaust**, Bloomington: Indiana University Press
- Hron, M, (2018), **The Trauma of displacement**. R. Kurtz (Ed.) **Trauma and literature**. Cambridge: Cambridge University Press
- Jalal, Ayesha, (2015), **The Pity of Partition: Mantu's Life, Times and Work across the India-Pakistan Divide**, New Jersey:Princeton University Press
- Jones E. A (2007), **Paradigms Hift in the Conceptualizaton of Psychological Trauma in the 20th Century**, New Jersey: Journal of Anxiety Disorders
- Kabaklı, Ahmet, (1984), **Mevlana**, İstanbul:Toker Yayınları
- Kadiri, Muhammed Eyyub, (1966), **Urdu Nesir ke İrtika min Ulema ka Hissa**, Lahor:İdare-i Sefaket-i İslamiyye
- Kadri, Hamid Hasan, (1938), **Dastan-e Tarih-e Urdu**, Karaçi
- Kaya, Korhan, (2005), **Hindistan'da Diller**, Ankara: İmge Kitabevi
- Kellermann, P. F. (2007), **Sociodrama and Collective Trauma**, Londra ve Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Mantu, Saadat Hasan, (1991), **Mantu Drame**, Lahor: Sang-e Meel Publications
- Mantu, Saadat Hasan, (2016), **Toba Tek Singh**, Çev.Arzu Çiftsüren, İstanbul: Zoom Kitap
- Mantu, Saadat Hasan, (2020), **Aç Şunu**, Çev. Suat Başar Çağlan, İstanbul: Zoom Kitap
- Nareng, Gupi Chand, (1987),**Niya Urdu Afsanah, İntehab Tacziyah aur Mubahis**, Karaçi: El Muslim Publications

- Nasrullah, Han, (1984), **Kiya Kafilah Cata He**, Karaçi: Mekteb-i Tehzib-u Fen
- Nedvi, Seyyid Süleyman, (1987), **Arab u Hind ke Taallukat**, Karaçi: Urdu Academy
- Nedvi, Seyyid Süleyman, (1987), **Arab u Hind ke Taallukat**, Karaçi: Urdu Academy
- Nişanyan, Sevan, (2002), **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, İstanbul: Adam Yayıncılık
- Nizam, Şiyn Kaf, (1986), **Mantu Afsanah aur İkdar(Khul do ki Roşni Meen)**, Kalla Street: İrtiakaz
- Özcan, Asuman, Belen, (2012), **Doğu Geleneğinde Anlatı Geleneği: Urdu Nesri**, Ankara: HDY Yayınları
- Rossi, J, (2005), Let the words bring wings to our feet: **Negotiating exile and trauma through narrative in Danticat's "Breath, eyes, memory"**. *Obsidian III*, 6/7, 203-220. Erişim adresi: www.jstor.org/stable/44511675. Erişim Tarihi: 26.04.2024
- Saksina, Ram Babu, (1929), **Tarih-i Edeb-i Urdu**, Çev.Mirza Muhammed Askeri, Karaçi
- Sayad A, (2003), **Çifte yokluk: Göç ederken kurulan hayallerden göçmen olmanın acılarına**. Toplumbilim: Göç Özel Sayısı
- Selam, Abbas, (Tarihsiz), **Bisvin Sadi Min**, Karaçi: Urdu Academy
- Soydan, Celal, (2018), **Göç Öyküleri**, Ankara:Hece Yayınları
- Tan, T. Y. ve Kudaisya, G, (2005), **The aftermath of partition in South Asia**, Londra ve New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library
- Toker, Halil, (2000), **Pakistan-Hindistan Öyküleri Seçkiler**, İstanbul:Kaknüs Yayınları
- Whitehead, A. (2004), **Trauma Fiction**, Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

ÖZET

Günümüzde Hindistan Yarımadası'nın iki önemli paydaşı olan Pakistan ve Hindistan'da yaşayan insanların dil, din, ırk ve kültürel zenginliği 1857'de başlayan 90 yıllık İngiliz sömürüsü altında 1947'deki bölünmeye kadar iç içedir. Bundan dolayı her iki ülkenin ortak dil, kültür ve edebiyat değerleri bulunmaktadır.

Saadat Hasan Mantu, 1948 yılında Hindistan bölündükten sonra kurulan Pakistan'a göç etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemdeki savaşlar, soygun ve yağmalamalar, köylerin ateşe verilmesi, bölünmüş aileler, yollarda çeşitli insanlık dışı olaylara maruz kalanlar Mantu'nun öykülerinin temel konusu olmuştur. Öykülerinde kaleme aldığı müstehcen konuların arkasında insan psikolojisi ve travma, diğer tarafta ise hırslarından dolayı insanlıktan uzaklaşmış güçlerle giriştiği mücadelesi görülür. Bu yüzden okuyucular, Mantu'nun hassas psikolojiler üzerinde yoğunlaştığını ve göç öykülerinde travmatik geçmişin izlerini görebilirler. Bu çalışmanın amacı, Saadat Hasan Mantu'nun göç öykülerinde travmatik geçmişin yazınsal kurgulanışını eserleri üzerinde incelemektir.

Çalışmada ilk olarak, Pakistan'da İlerici Edebiyat Hareketi ve Urdu Edebiyatı'nda öykünün yeri ve tanımı ile ilgili teorik bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra Saadat Hasan Mantu'nun öykücülük anlayışı, bölünme ve göç öyküleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bilgiler ışığında Saadat Hasan Mantu'nun Toba Tek Singh, Thanda Gosht, Khuldo adlı göç öykülerinde travmatik unsurlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Urdu Edebiyatı, Öykü, Bölünme, Göç, Travma , Saadat Hasan Mantu.*

ABSTRACT

The linguistic, religious, racial and cultural richness of the people living in Pakistan and India, which are the two important stakeholders of the Indian subcontinent today, were intertwined under 90 years of British colonization that began in 1857 until the partition in 1947. Therefore, both countries have common linguistic, cultural and literary values.

Saadat Hasan Mantu was forced to migrate to Pakistan, which was established after the partition of India in 1948. The wars, robberies and looting, setting fire to villages, divided families, and those exposed to various inhumane events on the roads in this period have been the main subjects of Mantu's stories. Behind the obscene subjects he has written about in his stories, one can see human psychology and trauma, and on the other side, his struggle with the forces that have dehumanized him due to his ambitions. The aim of this study is to analyze the literary construction of traumatic past in Saadat Hasan Mantu's migration stories through his works.

Firstly, the theoretical information about the place and definition of the story in the Progressive Literature Movement in Pakistan and Urdu Literature has been tried to be revealed in the study. Afterwards, Saadat Hasan Mantu's storytelling approach, division and migration stories have been examined in detail. In the light of this information, traumatic elements in Saadat Hasan Mantu's migration stories titled Toba Tek Singh, Thanda Gosht, Khuldo have been tried to be explained.

Keywords: Urdu literature, Story, Partition, Migration, Trauma, Saadat Hasan Mantu.